

№ 8 K 95403
2

ცხოვრებად

წმ. გრიგოლ შართელისად

Monumenta Georgica
PUBLICATIONES UNIVERSITATIS TPILISENSIS
I. SCRIPTORES ECCLESIASTICI
No 2.

Y I T A
SANCTI GREGORII PARTHIANENSIS

EDIDIT
LEO MELIKSET-BEK

45/402

TPHILISI
AEDIB. SACHALCHO SAKME
1920

ქართული კვლევი
ტფილისის უნივერსიტეტის გამცემანი

I. საეკლესიო მწერლობა

№ 2.

9(47.929)

8-51

ცხოვრებად
წმ. გრიგოლ კართელისად

ს.კ. 95403
2

გამოცემული

ლ. მ. მელიქსეთ-ბეგის მიერ

თფილისი
სტამბა „სახალხო საქმე“
1920

ს.ს.

დაიბეჭდა სიბოძნისმეტყველების ფაკულტეტის 1920 წ. 17 მარტის
დადგენილებით

დეკანი კ. კეკელიძე
მდივანი გ. ახვლედიანი

წინასიტყვაობა

წინამდებარე ტექსტი წმ. გრიგოლ პართელის (პართეველის), სომეხთა განმანათლებელის, „ცხოვრებისა“, ანუ აგათანგელოსის „სომეხთა მოქცევის“ შემოკლებითი თარგმანისა, იბეჭდება თანახმად „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ წიგნთსაცავის ხელნაწერისა № 384. ტექსტი შესწავლილი მქონდა ჯერ კიდევ 1915 წელს, როდესაც გამოვაქვეყნე შემდეგი გამოკვლევა: „Грузинская версия Агапангелия и ея значеніе для грузинской исторіографіи“ (იხ. „Христіанскій Востокъ“, გამ. რუს. მეც. აკად. ტ. IV, რკ. 2, გვ. 155—170); მაგრამ თვით ძეგლის დაბეჭდვა სხვადასხვა მიზეზების გამო ვერ ხერხდებოდა. ტექსტის მცირე ნაწილი იმავე ხელნაწერის მიხედვით, რომელიც წარმოადგენს ერთგვარ *missive*-ს (ამის შესახებ იხ. *ibid.*, გვ. 156 და შენ. 3), მოუთავსებია ჯ თ. უორდანიას თავის „ქრონიკები“-ს პირველ წიგნში (ტფილისი 1893, გვ. 19—27); გამოცემაში წარმოდგენილია ძეგლის მხოლოდ წინა ნაწილი ისტორიული შინაარსისა (41—1217) და აგრეთვე ერთი პატარა ნაწყვეტი შუაგულიდან (203—15).

ქართული ვერსია წმ. გრიგოლ პართელის „ცხოვრებისა“, როგორც უკვე გამოჩვენებული მაქვს, წარმოადგენს ცოტად თუ ბევრად თავისუფალ თარგმანს ბერძნულიდან ვიორგი მთაწმიდელის მოწაფის თეოფილე მღვდელმონაზონის მიერ კოსტანტინეპოლეს ეგრეთწოდებულ ტრიანტაფლიუს ღვთისმშობლის მონასტერში 1081 წელს. ამ ვერსიას საფუძვლად აქვს ბიზანტიურ ჰაგიოგრაფიაში ცნობილის სიმეონ ლოგოთეტის („მეტაფრასტ“-ად წოდებულის) მიერ მე-X-ე საუკუნეში შედგენილი ეგრეთწოდებული „მეტაფრასული“ რედაქცია იმავე ძეგლისა (იხ. Migne, Patrologiae cursus completus, seria graeca, t. CXV; შეად. Acta Sancti Gregorii, interprete Joanne Stiltingo, — „Acta Sanctorum“, septembris, t. VIII, Antverpiae 1762; V. Langlois, Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie, t. I, Paris 1867; Paul de Lagarde, Agathangelus und die Akten Gregors von Armenien, „Göttin-gische Gelehrte Anzeiger“ XXXV 1887), რომელიც მე-IX-ე საუკუნეში უნდა იყოს წარმოშობილი მე-VIII-ე საუკუნის სომხური ნაციონალური რედაქციიდან*).

ქართული ვერსია ძეგლისა რომ ბერძნულიდანაა გადმოთარგმნილი და არა სომხურიდან, ეს ეჭვს გარეშეა; ამის დამამტკიცებელი მოსაზრებანი, რომელიც მოყვანილია ზემოთდასახელებულს ჩემს გამოკვლევაში, უცვლელად რჩება ეხლაც: მართალია, ქართულ ტექსტში ჩვენ გვხვდება ზოგიერთი ლექსიკური არმენიზმები, მაგალითად „ობჰანი“ (811) — *ქახნან*, „დანაკი“ (2818) — *ქასნაკ* და სხვა, მაგრამ ამ სიტყვებს, უთუოდ, მოქალაქობრივი უფლება უნდა მიეღოს ქართულს ვნაში უფრო ძველ დროიდან, ვინაიდან იგინი იხმარებიან გაცილებით უფრო ადრე სხვა ნაწარმოებებში.

* იხ. უკანასკნელი, კრიტიკული გამოცემა ამ რედაქციისა: **Ագա-
թանգեղայ պատմութիւն Հայոց**, გამოცემული გალუსტ ტერ-მკრ-
ტიანისა და სტეფანე კანაიანის მიერ, — „**Պատմագիրք Հայոց**“, Ե 1,
წ. 2, ეჯამაწին-ტფილისი 1909 (= „**Ղուկասեան Մատեն սղար**“,
წ. XV, ტფილისი 1914).

* * *

ჩვენს ხელნაწერს თავი და ბოლო აკლია, აქვს სულ 440 ფურცელი (=880 გვერდი), 31 X 25 სანტ. ზომისა; დაწერილია ორ სვეტად ნუსხა ხეცურით, ხოლო სათაურები (მოყვანილი სინგურით) და აბზაცების წინა ასოები მთავრულად; მოთავსებულია ხის ყდაში; მე XII—XIII-ე საუკუნისაა; შინაარსით-კი წარმოადგენს მეტაფრასების კრებულს სამი თვისას: სექტემბრისა, ოქტომბრისა და ნოემბრისა (დაწვრილებითი შინაარსი ნაჩვენები მაქვს ზემოხსენულ გამოკვლევაში, „Христ. Востокъ“, ტ. IV, გვ. 164, შენ. 1).

ტექსტი ჩემ მიერ ისტამბუბა ხელნაწერასდა მიხედვით უცვლელად, მხოლოდ მცირეოდენ შესწორებით და, იმავე დროს, ქარაგმების გასხნით (ყველგან) და ახალი პუნქტუაციით ნაცვლად მანუსკრიპტში მიღებულ ეფრემ-მცირისეულ პუნქტუაციისა. უკანასკნელ ორ შემთხვევაში, როგორც ქარაგმების გასხნის, აგრეთვე სასვენ ნიშნების დასმის დროს, ხელემძღვანელობდი საზოგადო კანონებით, რომელიც, სხვათა შორის, წარმოადგენილია რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის სათანადო გამოცემებში (Пособія для работъ по армяно-грузинской филологіи: I—[Н. М а р р ъ.] О написаніи сложныхъ словъ и раскрытіи титла (Къ руководству для издателей древне-грузинскихъ текстовъ), Пгр 1914, და II—И. Дж а в а х о в ъ, О знакахъ препинанія при изданіи древне-грузинскихъ текстовъ, Пгр 1916).

გარდა ამისა, ტექსტის აღდგენის დროს ჩემ მიერ გატარებულია შემდეგი შესწორებანი.

ოჲ-ს მაგიერ საერთოდ ვწერ უ-ს, მაგალითად სიტყვებში ოჲფალი—უჲფალი (ყველგან), იდაჲო[ჲ]ოა—იდაჲუთა (1230), ოჲწჲო—უწჲო (1317), ოჲ[ჲ]მს || იესოჲმს—იესუ[ჲ]მს (478); აგრეთვე ჰქეა, ჰქეეს—ჰრქეა, ჰრქეეს (ყველგან) გულის-კმა—გულის-ხმა (ყველგან), წოდებითი ბრუნვაში ქრისტს—ქრისტე (1626, 2114). ფრჩხილებში მოყვანილია ის სიტყვები ანუ ასოები, რომელიც ხელნაწერში არ მოიპოება და რომელთა ჩამატებაც ტექსტში საჭირო იყო დედნის აზრის გასაგებად. მრავალ-

VIII

წერტილით კი ნაჩვენებია ის ადგილები, სადაც უთუოდ რაღაც გამო-
ტოვებული უნდა იყოს ხელნაწერის გადამწერის შეცდომით, ან თუ
არა, დეფექტით. იმ ძველი დედნისა, საიდანაც ჩვენი ხელნაწერი გად-
მოწერილია (3220, 3732).

დასასრულ, აღენიშნავ, რომ ტექსტის აღდგენაში დახმარება გა-
მიწია ჩვენი ფაკულტეტის დეკანმა, პატივცემულმა პროფ. კორნელი
კეკელიძემ. ვსარგებლობ რა შემთხვევით, ვუძღვნი მას ჩემს გუ-
ლითად მადლობას.

ლ. მ.-ბ.

ტფილისი.
1—IX—1920.

Երանույցս Ծե ծափերուբայցս Ծե բծիկս ցղծ
Ծղածք՞ թեծույցս թծիծիկս ծոծղոմարեծիկս շլիկ-
շարու աբիւսղղղուկս

უხორებად და მოქალაქობად და ამისსა შემდგომად წამებად
წმიდისა მღვდელმოწამისა გრიგოლი პართეველისად

გუაკუროხენ მამაო.

5 რაჟამს იგი შეუბოძა სპარსთად პართთაღმი იტვალსა და მჭერ-
ბელობამან პართთამან ესოდენი ძლიერებაჲ შიიდა, ვიდრემდის არა
ხალა სპარსთად დაიბურა მთავრობაჲ, არამედ სომეხთადცა და ჰინ-
დოთად მათ, რომელნი მკვდრ [იუვნეს] აღმოსავალით სპარსეთისა,
ამათ თანს კუალად მაშმაგეტნიცა უვნეს ნაწილ თვისსა სამთავროდ-
10 სა. და შიშიე იყო ესოდენთა ამათ სამთავროთა ზერობაჲ და განგე-
ბაჲ ერთისა მიერ, რომელიცა და ვინცა იყოს. ამისთვისცა ოთხთა
ქმთა ნათესავით პართთა სახელით არშაკუნიანთა შეუბოძა იგი
ოთხთა მათ სამთავროთად ოთხად განუკეს. რამეთუ პირველმან ქმაქმან 213h
ზოგადი იგი ოთხთა სახელი თვისად მოიხუეჭა და სახელ იდგა არ-
15 შაკ და დაიბურა შეუბოძა პართთად, რათა ვითარცა ჳმატს მათ დლე-
თა სიმრავლითა, ეგრეთვე ადემატოს მოხუეჭითა და მიმძლავრებითა.
ხალა მეორე იგი ქმაჲ და შემდგომი პირველისაჲ შეუე იქმნა სპარს-
თა. და მესამემან შიიდა მთავრობაჲ ზემოკსენებულთა მათ ჰინდო-
თაჲ, ხალა მეოთხემან მაშმაგეტნი უვნს საბრძანებელ თვისსა. და
20 ესრეთ ჟამთა არამცირედთა იურიადი დიდებაჲ და კეთილსა შინსა სა-
წყობროდსა წარმატებაჲ აქუნდა არშაკუნიანთა მათ.

ხალა არტაევან ქე ვალარშაკისი ზემოკსენებული, რომელმან იგი
 სხელს თანა არშაკუნინათასა მიხუეკს მეუობაჲცა პართთაჲ და სხელ
 იღვა არშაკ, იყო განსწავლულ სიბრძნითა ქალდეველთაჲთა და ვარ-
 სკულავთ-მრაცხუეველობითა და ისწავა რაჲმე კელფენების მის-გან-
 უცნებით, და უთხრა იგი ცოლსა თჳსსა, რაჲმს ერთბაჲდ განისუე- 5
 რებდეს ცხედარსა ზედა. ხალა თხრობაჲ იგი ესე იყო, რამეთუ ეტ-
 214a ულდა, ვითარმედ || „ვითარ ესე მისწავებენ მე მოქცევა[ა]ნი ვარსკულავ-
 თანი, განიზრახვან ვინმე რათა აღუდგეს მბრძოლად თჳსსა უფალსა
 ცხორებასავე აშას, და ვითარ ვჭკონებ არა განცრუენეს იგი სასოები-
 ს-გან თჳსისა“. ესე თქუა და მეესეულად ძილითა შეპერობილ იქმნა. 10

ხალა ერთი ვინმე შეკვალთაგანი დედოფლისათა, რომელი იყო
 ასული კაცთა დიდთა და წარჩინებულთაჲ და თანაზრდილი და მეგობ-
 რანი კაცისა ვისიმე მთავრთაგანისა და უფელთა შორის წარჩინებუ-
 ლისაჲ, და უწოდდა განზრახვაჲ მისი. ხალა ეწოდებოდა მთავრსა
 მას არტაშირ და იყო იგი ქუეყანით ასურეთით, ხალა დედაკაცსა 15
 მას შეკვალსა დედოფლისსა არტალუხტ, რომელსა ასმიოდა პირველ
 არტაშირის-გან, ვითარ იგი განდგომილებასა განიზრახვან და სარ-
 წმუნთა მეგობართა თჳსაგან მიუთხრობნ. ხალა საქმით გამოცხა-
 დებას ვერ იკადრებდა შიშითა ვერ მიმოხუევისაჲთა.

ამისთჳსცა მივიდა მისსა და უთხრა მას ჩუენებაჲ იგი მეუისაჲ, 20
 214b რომელსა უთხრობდა მეუღლეს თჳსსა. და ამით სსხითს აღშტურვიდა
 არტაშირს. და გულსმოდგინე ჭეოფდა საქმის მიძარტ და სიტყუასა
 მოჭკდიდა, რათა უკუეთუ დაიხურას მეუობაჲ პართთაჲ, უას იგიცა თა-
 ნაზიარ მეუობის თჳსისა საქმით და სხელით და დედოფლობაჲ მას
 შიანიჭეს. ხალა იგი აღუთქუმიდა და ეფუცებოდა ღმერთთა თჳსთა 25
 მაშელთა, რათა აღესრულეს თხრობაჲ მისი აღსრულებასავე თანა ნე-
 ბის თჳსისასა. ესე რაჲ ითხროვა არტალუხტ და ხიმტკიცე მიიღო
 აღსრულებისაჲ, მსწრაფლ მიიქცა სადედოფლოდვე და სწრაფითა მოქ-
 ცუვისაჲთა მოსწრაფე იყო დაფარვად მის მიერ ქმნულისა მის საქმისა.

მიერთგან უკუე არტაშირ გულსა დაიღვა სიტყუაჲ იგი დედა- 30
 კაცასაჲ მის და განილეოდა მწარედ სურვილითა მეუობისაჲთა და შე-
 კრობისა მთავრნი სპარსეთისა და ასურეთისანი, რომელთაცა მიძარტ

უკუეულ იუო, და მიუთხრა მათ განზრახვამ იგი პართთა ზუდა გან-
 დგომილებსაჲ. და ეპოვნეს შეკრებულნი იგი თანაზიარ ნებისა მისი-
 სსა, რამეთუ იგინიცა სურვიელ იუვნეს განთავისუფლებად პართთა
 მძლავრებისა-გან და რათა თხსითა სისხლითა მიიტაცონ კელმწიფებაჲ ||
 5 სპარსთაჲ. ამას თანა კუადად ეტყოდეს არტაშირს, რათა, ვითარცა 215a
 იქმნა თავ განზრახვისა მათისა, ეგრეთვე იქმნას წინამძღუარ საქმისა-
 ცა მათისა.

და მიაფლინნეს მოციქულნი არტაევანისსა, რათა დაუტევოს მე-
 თობაჲ თხსით ნეტსით თხნიერ უფლისა ჭირისა და განსაცდელისა
 10 ბრძოლათა შიერ მოწვეუნულისა. ხოლო მას ესე რაჲ ესმა, მტირედ ჟამ
 მოიდრიკა თავი და განიზრახა კელაფნებითა გრძნებისაჲთა და უქმად
 წარგზავნნა მიფლინებულნი იგი და ექადოდა მათ, ვითარმედ უკუეთუ
 კუადად მივიდენ თხრობად მისსა ესევეთარისა, ჰირვედად მათ მიიღონ
 ნატოეი ესევეთარისა მის-თხს შეურაცხებისა. ხოლო იუო სხელი მი-
 15 ფლინებულთაჲ მათ ზიკას და კარინას.

და მი-რამ-იქცეს მოციქულნი იგი, მიუთხრეს არტაშირს და
 მისთანათა უფველი, რადენი თქუა მეფემან და რადენსა ექადოდა.
 ამისსა შემდგომად იწუეს ორკერძოვე კრებად ერისა და განმზადებად
 ბრძოლისა. და უწინარეს ერის კრებისა წარავლინნა არტიშირ კაცნი
 20 და მოიყვანა არტადუხტ თხს თანა და შეიყვანა იგი ციხესა შინა უფ-
 ვლითა სიმდიდრით მისით-ურთ. ხოლო ვითარცა | შეკრბა სიმრავლე 215b
 ერისაჲ პართთა და სპარსთაჲ და ეწვენეს ურთიერთას და მოსწუდა
 ორთავე კერძოთა-გან ერი ფრიადი და მიემადლა ძლევაჲ არტაშირს
 და წარიოტა არტაევან.

კუადად იქმნა წუებაჲ შეორე და მოიხრნეს მსხვლითა ერნი პართ-
 თანი, ვიდრეღა თუთ არტაევან ძლით განეკრა სიფელტოფითა, გარნა
 ეგრეთცა არავე დასცხრა ბრძოლად, არამედ შეიკრიბა ერი და ვიდრე
 აღსრულებაჲ დმდე წკლიწადისა ეწვენებოდეს ურთიერთას. და ოდესმე
 პართნი სძლევედეს და ოდესმე სპარსნი, ვიდრემდინ იქმნა ორკერძო-
 30 ვე მოწუეუდაჲ ერისა ფრიადისაჲ, რამეთუ მრავლით-კერძო მოსწრა-
 ვუ იუვნეს ძლევად ერთი-ერთისა.

ამისსა შემდგომად მიუფლინა არტაშირ და ჰქქუა მეფესა არ-

ტავანს, ვითარმედ „ნუ დაშურები ცუდად და განსრწინი ერსა პართ-
 თა და სპარსთასა, რამეთუ შეფობაჲ ამიერიტგან არღარა არტავანს,
 ანამედ არტაშირს მიეღის. ხოლო შენ, ეკუეთუ ისმინო ჩემა, სცხვინ-
 დე უჭირველად, რაშეთუ მოგცე შენ სოფლები, რათა მიერ გაქუნ-
 დეს ყოველი კეთილი უხუებით და არა მოგაკლდეს საკმარი შენი. და
 216a უკუეთუ გიკმს || რათა ისწავო, ნუ სხვს ვის-გან ეძიებ, ანამედ შენ
 ზედა მოწვეგნული იგი კმა იყავ მასწავლელად. და ჩუენებაჲ იგი მოი-
 კსენე, რომელი იგი დამით მიუთხარ დედოფალსა“. და არტაშირის
 სიტყუაჲ ესე იყო.

ხოლო არტავან შინილა თვითა მიმართ მთავართა და სახლე- 10
 ულთა და ჭრქუა: „ეჭა ვითარდა ბორბო არს დედაკაცი და სიუყუ-
 რულსა მას მეუღლებისასა მავნებელ ექმნების უფრომს, ვიდრე არა
 მარგებელ“. ესე თქუა და ადვსებულმან რისხვითა უბრძანა ვიეთმე
 მახვალსინთა წარუვანებაჲ და მოკლვამ დედოფლისაჲ, რამეთუ მას
 ჭგონებდა განმაცხადებელად საიღუმელსა მას ჩუენებისასა. ხოლო თვით 15
 მოექცა და ჭრქუა მისსა მოფლინებულთა მათ: „ფრიად უადვილეს არს
 ჩემდა სიკუდილი, ვიდრე მონას ჩემისა არტაშირის მიცემად შეფო-
 ბაჲ ჩემი“. ესე თქუა და მუის წარემართა სპარსთა ზედა სიბორ-
 გილით და გულის-წყრომით და ფრიადნი მოსწყუდნა მათგანნი და
 უმრავლესნი დასცნა და მიიწია ვიდრე თვით არტაშირისა [დ]მდე და 20
 აიკადა მის ზედა მახვლი. ხოლო იგი რამეთუ კელგან იყო და ფრიად
 216b სწავლულ საქმესა მოისრობისასა, იხემა | უკუე სიფლტოლაჲ და ეკ-
 რეთა სტუორცა მღევანსა მას ასარი და ძლიერებითა მტუორცებელი
 სადთა განვლო ფარი და განეწონა გულსა და განვლო ზურგი მისი
 და მექსეულად მკედრად გამოაჩინა არტავან და სრულად უსულო 25
 იქმნა.

და ესრეთ შემოკრბეს ყოველნი ერნი პართთანი და აღიარეს
 შეფედ ყოველთა არტაშირ. ხოლო შეფემან ფრიადი კაცო-მოყუარე-
 ბაჲ და წყალობაჲ აჩუენა ყოველსა მას ერსა და დაიპყრა რაჲ შეფო-
 ბაჲ და მოიუგანა თავისა თვისისა ცოლად დედაკაცი იგი არტადუბო
 და სრულ ყო ადოქუმად იგი. რომელი პირველ ადოქუა ფიციო, და
 მისსა იგი დედოფლად საძუიკელსა თვისისა.

ხოლო კუსარს ძმას არტავან მეფისას ეზურა მეფობაჲ სომეხთაჲ და ეუწუა რაჲ უფუელი ესე უფილი, ვითარმედ ძმაჲ მისი მოიკლა და ვითარმედ შთავრობაჲ პართთაჲ თანაშეერთო სპარსთა, შეწუნხა მწუნხარებითა დიდითა და შეკრიბა შეკდრობაჲ ძლიერი ალევან-
 5 თა-გან და ქართველთა და სსუათა ნათესავთა-გან თითო სსხეთა და უფუელს მას წელიწადსა მოსწრაფე იყო შეკრებად ერისა მბრძოლ-
 თაჲსა და ფრიადი ერი თჳს თანა წარიყვანა და წარემართა სპარსეთად ||
 თჳთ თავადისა არტაშირის მიმართ. ხოლო არტაშირ, რომელსა იგი 217a
 ახლად მიელა მეფობაჲ სპარსთაჲ, განეწყო არა ნეტოსთ, არამედ
 10 უნებლებით კუსარს მეფესა სომეხთასა, და იქმნა წუბასა მას შინა მოწუედაჲ ფრიადისა ერისა სპარსთაჲსა. და იფლტოდა არტაშირ
 და მოსდევდეს მას მბრძოლნი და დაჭუარვიდეს ზირსა ქუეყანისა მის
 სპარსეთისასა სიმრავლითა მას ზედა მოკლულთაჲთა. და მრავალნი
 წარიყვანეს ტუეედ და ფრიადი წარმოტუეენეს ნატუენავი, და ესრეთ
 15 განმარჯუებულნი მეფით-ურთ თჳსით და ურიცხვთ სიმდიდრით ქუე-
 ყანად სომხითისა უკუმოქცეს.

ხოლო მოქცევასა წელიწადისასა კუალად მეფემან სომეხთამან
 კუსარ მოვლო ქუეყანაჲ ასურეთისაჲ და მოუწოდა ერსა სარკი-
 ნობთასა თანაშემწედ თჳსსა და წარმოტუეენა ქუეყანაჲ სპარსეთისა
 20 და ასურასტანისაჲ და ტუეე ეო უფუელი მას შინა მეფი და ნა-
 ტუეენავით-ურთ კუალად ზირველისა-ებრ ძლევაშემოსილი მოქცა სა-
 ბრძანებულად თჳსსა და ამით ესე ვითარითა წარმატებითა და სიქვე-
 ლითა საკვრულ ეო თანამბრძოლთა-გან და შესაძრწუნებულ წანადმ-
 დგომთა-გან და ესრეთ აღასრულნა ათისა წლისა ყამნი. ვინაჲცა მე- 217b
 25 თჳე სპარსთაჲ აღსავსე ეო უნუგეშინისცემოჲთა მწუნხარებოთა და
 უფროჲს, აღაოძინებდა მწუნხარებსა მას, რამეთუ უღონო ეო ქმნად
 რაჲსაჲმე. ამისოჲსცა შემოიკრიბნა შთავარნი და განაზრახებდა მათ
 თუ რომელითა სხითა განიძარცონ უნატიფობაჲ გინა თუ ვითარ გა-
 ნიკსნენ ზოგადისა მის ჭირისა-გან უფუელთა ზედა მოწუენულისა.
 30 ამას თანა კუალად აღუთქმინდა და ეტყოდა, ვითარმედ „რომელნიცა
 ჯეროვანი განზრახვაჲ განზრახოს სსქმისა მის-თჳს, შემდგომი მეფი-
 საჲ მიენიჭოს ზატოვი და დიდებაჲ დირსად სიტუჳსა და სსქმისა,

რამელიცა აჩუენოს ღონიერებაჲ.

ხოლო იყო ვინმე კაცი სახელით ანაკ, რამელი თჳს ეუფოდა
 კუსარს მეფესა. სომეხთასა. აღდგა კრებულისა მის-გან და სიძენითა
 შეწევნასა უქადებდა არტაშირს, ვითარმედ „ესრეთ მოსწრათუ ვიქ-
 მნი, რათა უმჯობესად და მძლეად გამოფანინნე ძლეუნიბა ესე ვანი
 სპარსთანი, რათა ისჯუონ მათ წინააღმდეგობითა თჳსთა-გან“, ხოლო
 არტაშირ მიუგებდა, ვითარმედ „უგუგუაჲ ჰყო რამელსა ეტე იტუჯ-
 218a მეორედ მეფედ განგანინო შემდგომად ჩემისა სპარსთა მეფობისა || და
 გვრგვინი მეფობისაჲ დაგადგა შენ და მეფობაჲ პართიანად მოგანიჭო“.
 კუალად მიუგო ანაკ და ჰრქუა: „ჴერეთ ჩემი აღსასრული უცნაურ არს
 10. თუ რაჲ შემემთხუვეთ და არა ცხად არს ოხჴნი საქმისაჲ. გარსა
 ამის ხოლო გუგედრები, რათა არა უგუგებელს ჰყენე თჳსნი ჩემნი,
 არამედ მოიკსენნე ამის ხოლო გუგლმოდგინებისა-თჳს, რამელსა მე
 ვაჩუენებ შენდა მიმართ და შენ მათ შიგო მისაგებელი კეთილი“.

ესე რაჲ ჰრქუა მეფესა, წარიუვანა ძმად თჳსი თანაშემწედ თჳსსა
 15 და წარვიდეს სახითა რეცა განდგომილთაჲთა და თანაწარიუვანეს ცო-
 ლი და შვილიბი თჳსნი და ყოველი სასლუელნი თჳსნი და მივიდეს
 კუსარისსა მეფისა სომეხთაჲსა, ხოლო მან შეიწყნარნა ივინი პარტი-
 ვით და სიუჴარულითა და მოიკითხნა ივინი ჩიჭთა და მისაცემელთა
 სიმრავლითა და ყოველითურთ სრულებითა კეთილთაჲთა. შაშინ ანაკ
 20 და ძმად მისი ღიქნასა და სიციბილსა აჩუენებდეს მისსა მიმართ და
 ყოველითურთ ერთგულობასა და სასლუელობასა იჩემებდეს და სკუთარ
 მისსა აქმნებოდეს და უფროჲსდა, რამეთუ ცოლით და შვილით-ურთ,
 მისრულ იუენეს მისსა ვითარცა სრულიად წარვლტოლვილნი. |

ამისთჳსცა ანაკს შემდგომობაჲ მეფისაჲ მიემადლა პარტივად და
 25 იყოფოდა მის თანა ვიდრეცა იყოფოდიან, რამეთუ ჟამის ზამთრისსა
 და განძიერებისა სომხეთს ეინულისსა ფრიად განისუენებდიან ად-
 გილთა მათ რასტონისათა და შეენიერებაჲ იგი არეთაჲ შინიჭებდა
 მათ სიტკბობასა. და კუალად ჟამის მკისსა, რაჴამს იგი ჰბერავნ ჴა-
 რი ცხელი, მიიცვადის შეფე მთასა არარარტისასა, რათა განუკეს
 30 სიციბისა-გან და ივლტოდის და მიერ კუალად ჟამის სთულისსა მი-
 ცვადებოდის.

ამათვე უკუ ადგილთა შთისათა იქცეოდა მეფე და წუბად სპარს-
 თა განეშხადებოდა. ხოლო ანაკს მოესენა ფიცი იგი, რომელ
 ეფუცა არტაშირს, და დაიწუებოდა კსენებიოთა მის და აღთქმულთა
 მათ ნიჭთაჲთა. ამისთჳსცა გამოითხოვა მეფისა-გან, რათა თჳსაგან
 5 ეზრახოს მას საიდუმლოდ თანა ძმით-ურთ მისით, რცა მიზეზ ჭეოფ-
 და, ვითარმედ „მაქუს რაჲმე საიდუმლოდ თხრობად შენდა“. და ვითარ-
 ცა შეიუფანნა იგინი მეფემან მარტოებით, მოკლეს იგი მახვლითა, ანაკ
 და ძმამან მისმან და ვიდრემდის განითქუმოდა ერსა შორის სიკუდი-
 ლი მეფისა კუსარიისი, ივლიტადეს იგი [ნი] აღმკედრებულნი ცხენთა ||
 10 დაუგებებულად და დაუმჭირველად.

219a

ხოლო ერნი იგი სომხითისანი მოსწრაფედ მონადირე იყვნეს
 და გამოეძიებდეს მდინართა და უფლით-კერძოთა გზათა, რათა ეწი-
 ნენ მათ და შეიპურნენ, ვინაჲცა არა ცუდ იქმნა მოსწრაფებაჲ მათი,
 რამეთუ ივლიტადეს რაჲ ანაკ და ძმად მისი და მიიწინეს კიდსა
 15 რასმე ზედა, მეესყულად ეწინეს მათ მდევარნი და მოაშტუნეს იგინი
 სიღრმესა მას შინა მდინარისასა და მო-რა-იქცეს მოკლეისა-გან მს-
 თისა, ეგეს ვითარცა იგი ემცნო მათ და მეფესა მათსა, რამეთუ უკუა-
 ნახსენესა აღმოაშენესა ესე ხოლო აღმოთქუა, რათა ნათესავი
 მკლაველთა მისთაჲ სრულიად აღმოიფხურას და წარწყმდეს. ამისთჳსცა
 20 მოსრჩეს უფელნი სახლეულები მათნი.

ესრეთ უკუე წარწყმდეს ანაკ და ძმად მისი და უფელნი თჳს-
 ნი მათნი. და არავინ დაშთა მათგანი, კარნა ხოლო ორნი ძენი ანა-
 კისნი და იგიცა ჩხვლნი ერმანი, რომელნი ჯერეთ სახუეველითა შინა
 ძუძუდ-მწოვარნი აყვნეს, რომელნი იგი წარიუფანეს მუნ მეოფთა
 25 ვითამე მკლავართა, ერთი იგი კერძოთა სპარსეთისათა და მეორე იგი
 საბრძანებელსა ბერძენთასა. ესე არს გრიგოლი | უფლად-საკვრველი; 219b
 რომელი მიეცა აღზრდად ქუეყანასა ბერძენთასა. და ამისთჳს წარმო-
 ვთქუთ უფელი ესე შირველითგან თქმული, რათა საცნაურ გჳოფ თუ
 ვინ იუვნეს მობებლნი ამის ნეტარისანი.

30 ხოლო ვითარცა ესმა არტაშირს მეფესა სპარსთასა სიკუდი-
 ლი კუსარ სომეხთა მეფისაჲ, მოსწრაფედ გამოვიდა სომეხთა ზედა
 და მრავალნი მათგანნი მოსწყუდნა და უმრავლესნი ტუეე ვენა და ნა-

ტყუენაჲ ფრიაღი წარმოიღო და ბრწყინვალედ ძღვევამდისილი
 კუალად უკუემოქცა სემკუთოდვე თჳსსა. ხოლო ზოგა ტყუეთა მათ
 შორის ერმაჲ ერთი, ძე კუსარ სომეხთა მეფისაჲ, და ეწოდებოდა
 მას თრდატ, რომელი იგი არა მოკლა სიხჩოღისა-თჳს ჳასაკისა მისი-
 სსა, არამედ წარდევნა იგი ქუეყნად საბერძნეთისა.

5

ესე არს თრდატ, რომელმან უკუენაღსკნელ ჟამთა რადენთამე
 შეწევნითა და თანამბრძოლებითა ბერძენთაჲთა დაიპყრა მეფობაჲ
 სომეხთაჲ და განძლიერებულ იქმნა და ნეტარი გრიგოლ სტანჯველ-
 თა სსსტიკითა შთაგდო და მოუთმენელითა გუემითა განცადა და არა
 ხოლო თუ იგი ვერ განაყენა ღმრთის-მსახურებისა-გან მისისა, არამედ

10

220a თჳთ იგიცა || ზეშთა ბუნებისა ხილვითა მისისა მოთმინებისაჲთა და
 წყლულებითა ზეგარდამო განგებულებით ქმნილისა ტანჯვისაჲთა მი-
 სისა მიმართ სარწმუნოებისა შეიცვალა. გარნა ესე უფველი შემდგო-
 მად მცირედისა სიტყუამან თითოეულად მიგითხრას. ხოლო აწ კუა-
 ლად ვიწყო შემდგომსა ზირველთქმულისსა.

15

რამეთუ მაშინ შემდგომად სიკუდილისა კუსარ სომეხთა მეფე-
 საღსა დაიპყრა სომხითი არტაშირ სპარსთა მეფემან, ხოლო ძე ანა-
 კისი კუსარის მკლველისაჲ მიიფლტოდა მშისა თჳსისა გრიგოლის
 თანა კესარიას კაპადუკიისაჲსა, და ისწავეს სწავლათა იგი გარეშეთაჲ
 და იწარდებოდეს წესითა ქრისტეანეთაჲთა. ხოლო თრდატ, რომელი
 იგი იყო ძე კუსარისი, აღიზარდა ერსა თანა ბერძენთაჲსა და თანა-
 აღირაცხა ზატვისა მათსა. და არა უმეტარ იყო გრიგოლი, რაჲ იგი
 ექმნა ანაკს მამას მისსა. და ვითარ იგი მის ძლით განძებულ იყო
 თრდატ, ამისთჳსცა აქუნდა შიში და მწყუხარეაჲ გუელსა შინა თჳსსა,
 გარნა ეგრეთცა კანდიერ იქმნა და მოუკდა მსახურებასა მისსა და დაე-

20

25

220b მობრძიდა მას უფველსა მონებასა მისსა. ხოლო თრდატ იყო სარ-
 წმუნო მისა მიმართ და არა იტყუენულ და მისცა მას მსახურებაჲ გულ-
 სავსე უფთვის-თჳს მისისა. გარნა ეუწოა რაჲ, ვითარმედ წესსა ქრი-
 სტეანეთასა ჳმობებს, ფრიაღ ძნელ უჩნდა ესე თრდატს, და დაღაცათუ
 ჟამსა მას არა განაცხადა, არამედ ეგრეთცა გუელსა შინა აქუნდა რის-
 ხვად მის-თჳს.

30

ხოლო მათ ჟამთა შინა სიფულები იგი ბერძენთაჲ წარიტყუენ-

ვოდა მბრძოლთა მიერ და იღვენებოდა სათესვის-გან გუთთაჲსა.
 ამისთვისდა მის ჟამისა შეეუმან ბერძენთამან შეიკრიბა სიმრავლე კრი-
 საჲ დიდძალი და განემზადა შკედრებითა თვისითა ბრძოლად და წარ-
 დევნად გუთთა მათ. და კუალად იგინი განეწევენეს ბერძენთა მიმართ
 5 უოფლით შკედრებით-ურთ მათით და ორნივე იგი შწეობნსი განწეო-
 ბილ ივენეს. ხოლო ჯერეთ არა მიახლებულ ივენეს ურთიერთას და
 ეძიებდა შეეე გუთთაჲ შეეეს ბერძენთასა, რათა მარტოებით ეწ-
 ევენენ ურთიერთას, არამედ რაოდენცა მკნე იყო შეეე ბერძენთაჲ, არა
 ჯერ-იყო თავით თვისით განსლვად წინააღმდეგობისა, და ეძიებდა თუ
 10 ვინ იბოფოს, რათა სახე შეთვისაჲ შემოსოს და მის წილ განვიდეს წეო-
 ბად შეთვისა მის გუთთაჲსა. ||

მამინ ლიკინიოს ვინმე კაცი დიხს ქმნული მის ჟამისა მის 221a.
 შკედრათ-მოავრობასა ჩუგეშინის-სტემდა შეეეს და ეტყუადა, ვითარმედ
 არს ჩუენ შორის კაცი ძუელ, ოდესმე აღრიცხული შკედართა თანხ
 15 ჩემთა, სახელით თორდატ, რომელი ფტოფილ არს სომხითით შემ-
 დგობად მოკლევის მამისა მისისა, და არს იგი კაცი ძლიერი და უბრ-
 ძოლელი კელითა, რამეთუ ფრიად და მრავლით-კერძო შაქუს შე გამო-
 ცდილებდა სიმკნისა მისისაჲ, ხოლო აწ იყოთების შადატსა მინა.
 ესე რაჲ ესმა შეეეს, ბრძანა მოეფანებაჲ მისი და შემოიფანეს თრ-
 20 დატ წინაშე შეთვისა და შთაატყა შეეუმან შესამოსელი თვისი და უო-
 ფლითვე სასწაული შეეობისა თვისისაჲ, რათა საგანებულ იყო უო-
 ფლითურთ შეეედ და ესრეთ წარაფლინა წეობად და მარტოებით ბრძო-
 ლად შეთვისა მის გუთთაჲსა.

ხოლო იწეეს რაჲ ბრძოლად და მიეტევენეს ურთიერთას შეეედ
 25 ბერძენთად სახილველი იგი თორდატ და შეეე იგი გუთთაჲ, ესო-
 დენ განძლიერდა თორდატ ბარბაროზისა მის ზედა, ვიდრეჲა უოფლად
 არა იკუმია მას ზედა საჭურველთა გინა მახვლთაგანი, არამედ მსწრაფლ
 აღიტაცა იგი კელითა და წინაშე შეთვისა წარადგივნა ცხოველი, ვი- 221b.
 ნაღცა არცა მის-გან ეკუებულ იქმნა მისაგებელთა დიხსთა ლუაწლის-
 30 თა, რამეთუ ფრიადი სიშდიდრე საკმართაჲ მიანიჭა მას შეეუმან ბერ-
 ძენთამან და ზორთიერი შეჭმასა და საძეუთელთა გზრგზნითა გან-
 შეენა თავი მისი და დააწესა იგი შეეედ მამულსა მას მისსა ზედა

საძეუფოსა სომხითისასა.

ხოლო გუთთა მათ იხილეს რაჲ საქმე, რომელსა არა ესვიდეს
ყოფად, და მთავარი იგი მათი ეგრეთ მის აღტაცებელი და შეზურ-
ბილი წარიუღტოდეს სახიდ თჳსსა და მცირედნი მათგანნი მიიწინეს
თჳსთა მათ თანა თხრობად საქმესა მის მწყუნუელსა მათ ზედა. და
ესრეთ შიქცა შეეუე ბერძენთაჲ ბრწუნვალებასა მის თანა ძლევისასა
კეთილად შეუდლებული.

5

მიერთგან უკუე შეუბდა თრდატ სომეხთა ზედა. ხოლო არა
განუენებულ იყო მამულისა მის კშმაკუელებისა-გან, რამეთუ სხუათაცა
კერძთა უზორვიდა, არამედ უფროჲს უფუელთა არტემიდის უშეტეს
პატრუ-სცემდა და ღმერთთ-მოუყარედ გამოჩნდებოდა, და ენება ნეტარისა
გრიგოლისი, რათა თანაზიარ იყოს მისსა მის კერზთ-მსახურებასა,
222ა რომელსა იგი თრდატ პატრუ-სცემდა, და || ჳმადლობდა მის სხუათა
უფუელთა მსახურებათა მისთა-თჳს და ვედრებით ეტყოდა, რათა ვითარ-
ცა იგი თანაზიარ მისსა არს უფელითა ნებითა და განზრახვითა, ეგ-
რეთაჲ არა განუყოს მის შჯუელითაცა და სამსახურებელითა, არამედ
უტოს ღმერთთა.

10

15

ხოლო ნეტარი გრიგოლი მიუგებდა და ეტყოდა: „მსახურება-
თა კორციელთა და რომელნი არა იუენენ განმზრწნელ სულისა და
საკმარ უფალთა ჩუენთა მისდა, დაუუენებულად მორჩილებად გუამტნებს
ზოგადი იგი შეუფე ჩუენი. და ეგევითარისათჳს არაოდეს მიზეზ
გუაჳთ უცალოებაჲ, არცა უდებებით გმონეთ, ხოლო რდეს იქმნე-
ბოდის საფებელი სულისაჲ და განმორებაჲ დამბადებელისა-გან. მა-
შინ არდარა თაჳს-იდებს მასწავლელი ჩუენი, რათა ზიარ ვიქმნეთ და-
დაცათუ შეუფე იყოს მბრძანებელი იგი, გინა თუ შეუფე ანუ თუ უფა-
ლი თჳთ ამის ცხორებისაცა ჩუენისაჲ“.

20

25

ესმა რაჲ ესე შეუესა, ვითარმედ შორად მიაქცინა სიტუუხაი
მისნი ნეტარმან გრიგოლი, განძნებულ იქმნა რისხვითა, და გულის-
წერამით აღიძრა მის ზედა, შეესეუელად შეკრულ იქმნეს კელნი
წმიდისანი უკუდმართა იდაუუთა ზედა, აჳთვი შეუგდეს ზირსა მისსა |
222ბ და ზურგსა მისსა ადგვიდნეს არძანნი მარიჯისანი დიდნი, რომელნი
იგი აღმითხრებიან ქუეყანასა მის სომხითისასა, და დაჭკრეს იგინი

30

222ბ

ფს
6,5

საბლებითა მკრინად და წუგერთა მით საბლესაჲთა დამოჭკიდეს იგი
 სინაღლესა და ესრეთ დაკიდებულად უტკევეს შჯდია დღეთა და შემ-
 დგომად აღსრულებისა მის შჯდია დღეთაჲსა გარდამოჭკისნეს მიერ და
 ჭკითხვიდა მას მეფე: „უკუეთუ მტკიცედ ესწავიეს, რათა დაუტკევეს
 5 ნებაჲ თჳსი ზირველი და განუზრახავს დმერთთა შეწინაჲჲ მსრუერ-
 ზღისაჲ.“

საღლო ვინაჲთაჲს ინილა აგი უფრო[ა]სლა აღსაგსუ საღმრთოჲთა.
 შურითა, მისცა იგი სატანჯველსა მეორესა, არადათ უმღახინესსა.
 ზირველისასა, რამეთუ დამოჭკიდეს ერთითა ფერკითა თავდამოჭკევით.
 10 და არცადა ესე კმა იყვეს, არამედ მტარვაღნი ათნი არგნებითა დიდ-
 დიდითა ძლიერად ჭტეკმდეს მას და სკორე მერადი დაუფინეს ქუე-
 შეკერძო მისსა და ცეცხლისა მიერ აღაგუმოღეს, რათა კუამღითა
 მით საყნოსელოთ მისთა შემავალითა, დადაცათუ მცირე რაჲმე ნუ-
 კეშინის-ცემაჲ იქმნებოდის ტკივილთა მისთაჲ ყნოსითა ჭყარისაჲთა.
 15 არამედ კუამღმან აღავსოს || და და[ხ]მოს საყნოსელი მისი. და სიმურა- 223a
 ლე იგი კუამღასაჲ შთაკდეს ნაწლავთა მისთა.

უწყო, ვითარმედ ზნარტეხილ ხარა თქუეს სმენითა აღდენ ამის
 საქმისაჲთა, კარნა მოწამე არა ხაღლო სიმკნია დართემნდა, არამედ
 იურიადსა მადლობასა მეუფისა მიმართ აღავლენდა და მუნ მდგომარე-
 20 თა მიმართ საქმეთა-თჳს საღმრთოთა ძლიერად მეტუეელებდა და დმრ-
 თის-მსახურებისა გზასა უზუენებდა და დადაცათუ სრულიად ვერ გუ-
 ღის-ხმა უყოფდა, არამედ დასაბამითაგანთა საქმეთა მიუთხრობდა თუ
 ვითარ მცნებაჲ მიეცა ზირველშექმნულსა გინა თუ ვითარ კარდამა-
 ვაჲ იქმნა ანუ თუ ვითარსა საძველსა და მზადებელისა-გან მიმღებელ
 25 იქმნა. და ესრეთ იწყო და შემდგომითი შემდგომად მიუთხრა და
 კეთილნი იგი აღრიცხუნა, რომელნი დავაკლენით თავთა თჳსთა შეუ-
 რატყეფითა მცნებისაჲთა: და კუადად სატანჯველნი იგი და უბადრუ-
 კებანი მოაკსენნა, რომელთა ესენებისა-თჳს ჳ ხემდა თუ ვითარ გუ-
 ზონეს საწყალობელი ესე. ამათ თანა კუადად კაცთ-მოუყარებანიცა
 30 გამოაჩინნა მონიჭებულნი ჩუენ-თჳს და მზადებელისა და მაცხოვრისა-
 გან. | მოკლინებაჲ იგი წინაჲსწარმეტყუელთა და მოსდუართაჲ მქადა- 223b
 კებელი ძისა მხაღლოდ-მობ[ილ]ისა კორცთ-შესხმასა, თჳთ მის თავა-

დის იგი გარდამოსლვამ და ჩუენ-თვს თავს-დებამ ვნებათამ, რომელი-
 ხი ესე სრულიად უმადლო და უგმარ ვიუვენით, უურმილის-ცემამ,
 ჭურცუმამ, ლახუარი და ნეესით ჩუენ-თვს თავს-დებამ სიკუდილი-
 სამ. და დასასრულს ამით ყოველთასა მაუთხრს აღმართებამცა და ცე-
 შულთამ და აღდგინებამ და პირველსავე პატივსა აღუვანებამ. ამისსა
 შემდგომად სასუფეველი ცათამ, რომელი მიელის წმიდათა, და სა-
 ტანჯველი იგი, რომელი მიელის ცოდვილთა, ცეცხლი იგი დაუ-
 შრეტელი და ბნელი დაუსრულებელი და მატლი უკუდავი და სხუანი
 ყოველნი სატანჯველნი, რომელნი იგი მონათა ცოდვისათა თავთა თვს-
 თა-თვს დაუუნჯებიან.

10

ესე ყოველი რამ წარმთქუა დაუევენებელად, ილცა თავისსა
 თვისისა-თვს, რათა დაუბრკოლებელად წარვლას გზამ იგი მოწამები-
 სამ, და ესრეთ დაჭებულა ღოცვით თვსთა. ხალხ მუნ მდგომარენი
 ვინმე წერდეს სიტუეთა მისთა და წარისუნეს და უჩუენეს იგინი
 224a მეფესა. და დაყო წმიდამან გრიგოლი || დამოკიდებულმან ფერკითა 15
 თავდამოქცევით ვიდრე აღესრულებდეს შუანი დღენი. ხალხ მე-
 ფემან კულადცა ბრძანა გარდამოკსნამ მისი, რამეთუ ჭკონებდა ძლე-
 ვასა მისსა სატანჯველთა-გან და მიქცევასა საწმუნებობისა-გან. ხა-
 ლხ ვინამთგან ისილა, ვითარმედ უფროდს სურვილ არს, რათა გა-
 ნეშორეს სული მისი კარცთა-გან, ვიდრე იგი ქრისტეს საწმუნებო- 20
 ბისა-გან, მიერითგან განჭმზადა თავი თვისი მბრძოლად და წინააღმ-
 დგომად მოწამისა და სხვსა სატანჯველისა მიმართ მიისწრათა, რა-
 მეთუ ენება რათა არცა ერთსა სახესა მოძვარებისასა განუეენოს.

და უბრძანა არცახთა შეშისათა გარეშემოსხმამ ფერხთა მისთამ
 და ძლიერად შეკრვამ საბელთა მიერ და ესოდენ ფიცხლად შეიწრე- 25
 ბამ მათი, ვიდრემდის წარსთქდა სისხლი წუერებსა თითთა მისთასა.
 და შემდგომად მრავლისა უამისა განჭკსნეს ფერკნი მისნი ვრულეობა-
 თა-გან და საშმჭუალნი რკინისანი განმშჭუალნეს ქუეშე ფერკთა მის-
 თა და სიბრძილად აიძულებდეს მას. ხალხ სიმძაფრითა მით მის-გან
 მდინარეთა სისხლთამთა ქუეყანამ შეიღებულად და ტკივილი იგი სამ- 30
 შჭუალთამ გულისა წმიდისასა მიიწყოდა და ვითარმცა არა სტკიო-
 224b და, | რომლისა მიერ სურვილი ღმრთისამ მის შორის გამოჩნდებოდა.

ამითვისცა წმიდაჲ იგი ესრეთ დადადებდა და იტყოდა: „მისჯვით ^{1 კრ5}
 მივიდოდეს და ტირადეს რომელნი სთესვიდეს თესლსა მათსა“. ^{15,43}
 მისჯვით მოვიდოდეს, და უხარდა რომელთა მოაქუნდა მჭედეულები ^{ფსლ}
 მათი. და მოწამისა სიტყუანი ესე იუფნეს და ამათ გადობდა აღსავსე ^{125,6}
 5 სინარუღითა სულისაჲთა.

ხოლო თრდატს უძლიერესად ცემასა მისისა წინაჲ მდგომელთა
 უბრძანებდა და ეტყოდა: „სცემდით მაგას ძლიერად, რათა ტირი-
 ლით და გადებით მიიღოს სიტკობებაჲ იგი და სინარუღი, რომელ-
 სსა მიეღის“. ესრეთ უკუე ესოდენ იტანჯებოდა წმიდაჲ იგი, ვი-
 10 დრემდის განძებოდეს და დაითრვოდეს სულნი იგი კეთილს-მოძუ-
 ლეთანი, კარნა ეგრეთცა სინარუღით და სიმკნით დაითმენდა.

ამისსა შემდგომად განართხეს ზურგი მისი ქუეყანასა ზედა, ვი-
 თარ იგი უბრძანა მათ მძლავრმან, და თავი მისი შეაგდეს ქუეშე მან-
 ქანასა რასშე ხურთ-ქმნილსა და ძლიერად აჭირეს მას. და განაცუეს
 15 ხარტუკი ცხვისა მისისა და ძმარი ბავრუკსა და მარილსა თანა შეზა-
 ვეს და ნელიად შთასახეს საყნოსელთა მისთა, რათა მიიწიოს ვიდრე
 ტუნადმდე. და ესრეთ ძლიერად იტანჯებოდა შეიწრებისა-გან თავისა ^{225a}
 მისისა და მას შინა შთამავალისა მის და მწარედ ტუნსა მისსა გან-
 ზავებულისა.

20 ამასსისა შემდგომად კუადად სხუაჲ სატანჯველი მოიზოვეს შემს-
 გაჴსებული მათისა მძვნარებისაჲ და მოწამისა სიმკნითა და ძლიერად
 მოთმინებისაჲ, რამეთუ მოიღეს გუდაჲ ტუავისაჲ და აღავსეს იგი
 დუელოფითა და დაარქუეს თავსა მოწამისასა და ზირი მისი შეკრეს
 ქედსა ზედა მართლისასა და ესევითარსა მას მძვნარეისა სატანჯველ-
 25 სსა შინა უოფად უტევეს იგი ექუს დდე.

და მეშჯდეს დდესა კუადად წარადგინა თრდატ წმიდაჲ იგი
 წინაჲ თვისსა და ხუეულებისა-ებრ უუედრებით და კიტხვეით ეტყოდა
 მას და ჭრქუა: „ვინაჲ მოხუედ ჩუენდა ჳ საუარელო ანუ არა სასუფე-
 ველისა-განა“. და კეთილთა მათ-გან, რომელთა იგი ზირველ მოგუ-
 30 თხრობდა[ს] კრძელთა სიტყუათა ბიერ და რომელთასა იგი ესე ვითარ-
 მედ მიმთხუევას.

ხოლო მკნემან მან კადნიერებით მიუგო და ჭრქუა: „ჳ მეფე,

ვითარმცა მთვედ მიერ, სდა იგი არა მიცვალებულ ვარ, რამეთუ ჭკ-
 რეთ ზედამსხენ მიძენი ესე ტურთნი კორცთანი, არამედ ვინაღოთგან
 ესე ვითართა ლუაწლთა დიხს ვიქმენ თავს-ღებად მეუფისა-თჳს ჩემი-
 225b სს. მრწამს, ვითარმედ მივიცვალა შემდგომად მცირე დისა და დიხს
 ვიქმნა მეცა დადგომად ჟამსა მას, რაჟამს წარდგენ წინაშე საუდრისა 5
 მისისა უკველნი მიშუელნი და ქედდადრეკილნი, და დაჟდეს სიტყუაჲ
 ღმრთისაჲ განსჯად გულის-სიტყუათა და განზრახვათა გულისათა და
 გამაგებებდეს ვიდრე ნაწევართა [დ]მდე სულისათა და ძუაღთა და ტუნ-
 თა და განუგოფდეს უკველთა დიხსებისა-ებრ. მაშინ Ⴀ ჩემდა შენ-
 თჳს ვითარსდა ჳინსა მთავრდამად ხარ გინა თუ რამელითა ტანჯვითა 10
 სსწავლობელი ეგე დაშჯად ხარ“.

ამით სიტყუათა-თჳს უმეტესად ბორცსეულ იქმნა მეფე და მეესკუ-
 ჳად ბრძანებითა მისითა შეიკრნეს ივერნი მოწამისანი და დაკიდებულ
 იქმნა თავდამოქცევით და წყალი ფრიადი შიასხეს განსჯალს მისსა,
 რათა მიერ ადვილს მუცელი მისი. ხოლო ამს ჳეოფდეს სატანჯ- 15
 ვლადცა და უფროჲსდა საკიცსელად მისსა უცხომქმნულნი იგი ღმრთი-
 სს-გან, რამეთუ არცაერთი აქუნდა სირცხელი თუაღთა მათთა, რა-
 მელთანი სულნი სავსე იუფენ უზომობითა სიბნელისაჲთა და სიმრ-
 ვლითა ბორცლთა სსქეთაჲთა. ხოლო ვინაღოთგან მიერ კარდამოჳკსნეს,
 კუაღად იწყო მეფემან განცლად და რწმუნებად მისსა და იტყოდა მისსა 20
 მიმართ: „გრწმენი ჩემი || და უგე დიდთა დმერთთა. უკეთუ არა,
 ვეუცნავ საუყარელსა მას ძაქსა მათსა, ვითარმედ ბორცლად წარგწემი-
 და“. და უაჳლად-ქებული იგი ესრეთ მიუგებდა: „ჳე უგო, არამედ
 დმერთის ჩემსა, რამელისა შვესწირავ მარადის მსხუერნლსა ქებისსა.
 ხოლო უცხოთა მავათ ცნობისა და გრძობისა-გან და უტყუათა და 25
 ერუთა ნუ იუაფინ ჩემდა, ქრისტე მეუფეო ჩემო, რათამცა ჰატი-
 სსცა მცირესა გინა სიტყუასა დიხს ვეკენ, დადაცათუ უძრესნი და
 უმრავლესნი სატანჯველნი მოიწინენ ჩემ ზედა“.

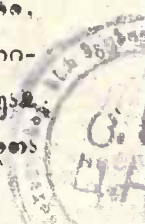
ესე რაჲ ესმა თრდატს, განიზებოდა და დაიშთაუებოდა გულის-
 წყრამის მიერ. ამისთჳსცა კუაღად ბრძანა დაკიდებაჲ მოწამისაჲ და 30
 ფრჩხილებითა რკინისაჲთა ხუცტაჲ გუერდთა მისთაჲ ამცნო უიციცეს-
 მან უაჳლისა რკინისამან. და ესრეთ რაჲ ადვილსა ქუეყანაჲ მიერ გარ-

დამომდინარეთა სისხლთა-გან და დაჭრეს უფლით-კერძო გუამი მისი და ორნატნი ღრმანი განაზნეს მათ შორის. შემეცა შესძინეს და დაასხეს ქვეყანასა ზედა სიმრავლე რკინათა სამთვერკათაჲ და მას ზედა ითრევედეს წმიდასა მას უფლითურთ განშიშულებულსა. ხოლო 226b

5 ვიდრეღა იგი კელნი შტარვალთანნი უწყალოდ ითრევედეს წმიდასა მას და რკინანი იგი გუამსა მისსა განესხმადეს, უფროჲს განშუენდებოდა მეწამულეთა თხსთა სისხლთაჲთა და სიმრავლითა რტოთაჲთა ადუჟანებოდა და საწმუნთებისა ნაყოფთა განამრავლებდა. ვინაჲცა 27
10 ორღატ უღადადებდა და ეტყოდა: „სადა არს ღმერთი შენი, გრიგოლი, რომელსა შენ ესევედ. მოვედინ აწ და გიკსენინ კელთა ჩემთა-გან“. ხოლო ნეტარი იგი უფუელთა მათ მის ზედა მოწვევუფლთა სატანჯველთა უდვილეს მითიმენდა, ვიდრეღა სხუანი განსუენებათა და შუებათა. ამისთხსცა კუალად საშურობილესა შეიუენა, ვითარცა უქმად გამომჩინებელი მათ უფუელთაჲ და ზეშთა ქმნილი მტერისა 15 მანქანებათაჲ.

ხოლო ხვალისა დღე კუალად ბრძანა თრღატ მოუვანებაჲ მისი და ვითარცა იხილა წადიერებით წარმოდგომილი და კორცითა განკურნებულნი, რამელი იგი სრულად განლეულ იყო გუამითა. პირველსა მას დღესა, განკურდა თავსა შორის თხსსა და ზარცემულ იყო თუ 20 ვითარ ეკოდენ განლევისა შინა კორცთასა არა განილია სამშვნველიცა მისი, არამედ ვინაჲთგან იქედნემან გესლი არაჲოდეს განიშორის, 227a ვერცა ვეფხმან სიჭრელე განიძარცვს, ეგრეთვე იგი არა შეიცვალა პირველისა მის უკეთურებისა-გან, არამედ ჯერეთ იგივე თრღატ იხილვებოდა და მასვე სიფიცხესა და კაცთ-მოძულეებასა წმიდისა-თხს 25 დამმარხველ იქმნებოდა. და ვინაჲთგან გარეშე სახე მისი ესეფითარი იყო, არცა შინაგანი მისი სხუად შეცვალებულ იყო, არამედ ცუდად იბრძოლებოდა. რათამცა ზეშთა იქმნა და სძლო უბრძოლელსა მას სუფითთა. ვინაჲცა გრგოლნი რკინისანი უბრძანნა შესხმად სადრეკელსა ზედა მუკლთა მისთასა და სოფთა მიერ რკინისათა განჭედაჲ მათა, 30 და ეგრეთ დამოკვიდეს წმიდაჲ იგი სამ დღე. ხოლო ნეტარი გრიგოლი ესოდენ არა თავს-იდებდა, რათამცა განზრახვად გინა სიტყუაჲ მოშიშებისაჲ გამოაჩინა, ვიდრეღა სიცილით ეცინოდა სატანჯველთა.

515 403
27
10
25
30

მათ და მტანჯველთა მისთა, რომელნი მათ მიერ მოსწრაფე იუგნეს
შეგვალებად სიმტკიცესა მას მისსა.

ესრეთ უკუე დამოკიდებულ რამ იყო ლუწლითა-შემოხილი იგი,
უკობდა მას თრდატ და ეტყოდა: „ჩ გრიგოლი, ჯერეთ არა გუ-
227b ლის-ხმა ჭყავა, ვითარმედ ცუდად გრწმენა ღმრთისა შენისა. | უკუე- 5
თუ არა მიხუენე ჩუენ თუ რომელი კეთილი შეგემთხვა სსსოებითა
მისითა“. და წმიდა იგი მიუგებდა და ეტყოდა: „შენ ხარ ცუდი
და არარა და აღსასრული შენისა ამათებისა და უგუნურებისა და სს-
ჯელი საშინელი, მის მიერ შენ ზედა მოწვენილი, და ცეცხლი გე-
ჭენისა. თავსა შენსა ზედა კარდამოსრული, ხალხ მე მრწამს ღმრ- 10
თისა ჩუენისა, რომელი იგი არს მოწყალე და შესავედრებელი ჩე-
მი და მე ვესაგ მას. ამისთვისდა შენ-მიერი ესე ტანჯვა კორცთა
მტრედ საზრუნავ არს ჩემდა, რამეთუ რაგდენ გარეშე ესე კაცი ჩუე-
ნი განიხრწების, ეგადენ შინაგანი განახლების. ამას ესრეთ სწავ-
ლულ ვართ და ესრეთდა გურწამს“.

ამათ სიტყუათა-თვს გულის-წერებითა აღივსო მეფე და მძნ-
ვარედ მიხედნა წმიდასა მას და ჭრქუა: „ვინაჲთგან შენი განახლება
სოქუ ტანჯვათა მიერ და ჩუენი მიცემა ცეცხლსა დაუშრეტელსა
ჭქადაგე, ამისთვისდა ჯერეთ მე ვასწავო დაშრეტადისა ამის-გან, რა-
თა არა ესრეთ განცხადებულად და უმიშად აგინებდე მზურობელ- 20
228a ბასა ჩუენსა“. ესე რამ თქუა, მეუსუელად ბრძანა || ბრძენისა შთაურად
ქუაბსა შინა და ძლიერად და მფოფინარედ აღდულება მისი და ეგ-
რეთ შთასხმა და სწლეგთა შინა მოწამისათა, და ბრძანებულმან სი-
ტყუთ აღსასრული მიიღო საქმით. ხალხ წმიდამან მან ესრეთ მიითუა-
ლა სიმენით, ვითარმცა წყალსა კრილსა დასსხმიდეს მას ზედა, და 25
ესე ამით სანაურ იყო, რამეთუ უამსა მას ტანჯვათა შინა უფთისსა
განცხადებულად აზილებდა საცთურსა მას უშჯულადსას და კანდიე-
რებით მუნ მდგომთა მათ ასწავებდა ღმრთის-მეცნიერებისა სიტყუა-
თა, ვინაჲცა ფრად დაუკვრდა სომეხსა მას და უფლითა სსხითა მო-
სწრაფე იყო, რათა შეიძინოს კაცი იგი, რამეთუ დიდად დაჭირვებდა 30
კერძო-მისახურთა შეერაცნა, უკუეთუ დაკლებულ იქმნენ ესეგითარისა
მის მკნისა კაცისა-გან.

ამისთვისცა იწყო ლიქნით სიტყუად და მიდრეკად მისსა ჭკობ-
 ნებდა და ზაკუებით დაკსნად სიმტიცესა მისსა კელ-ჭყოფდა და სიმ-
 დიდრეთა გემოვნებითა და ზატოვთა აღთქუმითა და ყოველთა კეთილ-
 თა მინიჭებითა მონადირებად მისსა განემზადებოდა. | მასინ ერთმან 229b
 5 ვინმე წინაშე მდგომთა მკედარათაგანმან კმითა მადლითა ღაღად ყო
 და თქუა: „ჩ მეფე, არა ღიკს არს ეგე ცხობრებასა და არცა ყოფად
 მზისა ამის. ხილვასა, რამეთუ ქე არს ეგე პართისა მის ანაკისი, რა-
 მელმან ზაკუებით მოკლა მამაჲ შენი კუსარ და მძლავრებისა მიერ
 სპარსთაჲსა წარტყუენულ ყო ყოველი ქუეყანაჲ სომხითისაჲ“. ესე
 10 რაჲ ესმა თრდატს, ფრიადითა გულის-წყრომითა ადივსო და მვის
 დააიწყდა ყოველი იგი ზირველი განზრახვაჲ სმენითა მამის-მკლვე-
 ლობისა თვისისაჲთა და აღიმურგა სისხლთა მისთა წილ და ბრძანა
 შეკრვაჲ წმიდისა გრიგოლისი კელით და ფერკით და ქედით და
 შთაგდებად იგი ჯურღმულსა მას ბნელსა არარატისასა. ხოლო იყო
 15 ჯურღმული იგი საშინელი სმენით და უსაშინელესი საქმით, სახსე
 სიმყრადითა და უეთა ქუეწარმავალითა გესლიანითა და მატლითა და
 სხუთა მკეცითა, რამელი შეეტუეების ადგილსა მწყურნებსა, რამეთუ
 იყო ადგილი იგი ფრიადისა მის სიფიცხისა სომეხთაჲსა საშინელ და
 განსაპატიუებელ, და არაინ უწინარეს ამის წმიდისა შთაგდებულთაგა-
 20 ნი არა თუ აღმოსლვად დღენ ვერ შემძლეებელ იქმნა, არამედ || ვერცა 229a
 თუ დღესა ერთსა კმა-ყოფა მკეცთა მათ განსაძღებულად.

ესევეთარსა მას ჯურღმულსა შთაგდებულ იქმნა სანატრელი გრი-
 გოლი შემდგომად ყოველთა მათ ზირველთქუმულთა. ზეშთა ბუნებისა
 ტანჯვათა მის მიერ მოთმინებულთა და დაფუნა ჯურღმულსა მას ში-
 25 ნა წელიწადნი რიცხუთ ათათხმეტნი. ხოლო დედაკაცი ვინმე იყო
 ქურცივი მსხვე ქადაქსა არარატისასა, რამელსა გამოუჩნდა საღმრ-
 თოჲ მადლი ჩუენებით და უბრძანა, რათა მიაერთუმიდეს საზრდელსა
 დღითი-დღედსა, ესე იგი არს ზურსა მცირესა, და შთაუგდებდეს ჯურ-
 ღმულსა მას, რათა ეყოს იგი განსამტიცებულად გუამსა მას მრავალ-
 30 მოღუაწისა ნეტარისა გრიგოლისსა, რათა არა სრულიად მოაკლდეს
 ცხობრებისაგან.

ამიერთგან უკუე მიიზიდვის სიტყუაჲ ჩუენი მიღვენებად შემ-

დგომისა წესისა თხრობისას და კუალად გონებაჲ არა შემინდობს მტი-
 რედსა დატყვევად ესენებასა წმიდისსა, გარნა ეგრეთაჲ შემდგომითი
 შემდგომად არა ვსცეთ დაცადებაჲ ორკერძოვე მეტყუელებასა. და აწ
 აღვიდეთ თხრობად შემდგომისა ზირველთქუელებისასა. რამეთუ, ვითარ-
 229b ცა ზირველ ვთქუთ, ბრძანა რაჲ თრდატ | ესრეთ სიკუდილად მიცემაჲ 5
 წმიდისაჲ და შთაგდებაჲ ჯურღმუელსა მას არარატისასა, ამისსა შემ-
 დგომად იუჲ ზამთარი. ძლიერი და წარვიდა შეფე სამეუფოელსა-გან
 სომეხთაჲსა და შივიდა სპარსეთად და წარმატუენა ქუეყანაჲ მათა
 და მიერ წარვიდა ასურეთად და იუჲ იგი, სხინო მარტოდ მბრძო-
 ლებასა ზედა. და დიდ იუჲ წარმართებულებითა და სიქველითა ძლიერ- 10
 თაჲთა, გარნა უოველსა მას განმარჯუებულებასა თჳსსა კერზთა მიმართ
 ადავლენდა დროჲსსა და არტემიდისსა და ირაკლისსა. და ამას უო-
 ველსა თანა არა ხოლო მსახურებასა მათსა მასწრაფე იუჲ, არამედ
 ქრისტეანეთა-თჳსცა და ღმრთის-მსახურთა სიბოკგილითა და უღმრ-
 თოებითა აღივსებოდა. 15

ხოლო მათ ქაშთ მიიღო მეუობაჲ ბერძენთაჲ დიოკლიტიან-
 ნე და არა დირსებით, არამედ ფრიადცა უღირსებითა შეიმოსა სამო-
 სკელი იგი ზორფირი და დაიდგა გზგზნი მეუობისაჲ და ამას თანა
 ინება მიეყანებაჲ ცოლისაჲ და ისწრაფდა აღსრულებად ქორწილისა,
 ვინაჲცა შეის- ისწრაფდეს უოველნი, რომლითაცა ქალწულებითა აღე- 20
 230a ზარდნეს ასულები თჳსნი, რათა მოიყვანნენ || იგინი მისსა. და უოველ-
 სავე ღონესა ჰყოფდა თითოეული მათი, რათა თავი თჳსი შეათჳსოს
 შეფესა მზახებითა მით, გარნა იგი თანაწარჰკდა მათ უოველთა, ვი-
 ნაჲთგან სმენილ იუჲ მისდა, ვითარმედ არს ქალქთა მისთაგანსა რომ-
 ელსამე მონასტერი ქალწულთაჲ, რომელთა წინამძღუარ არს გაიანე 25
 ვინმე და ჰყავს მას ქალწული ერთი, რომლისა სახელი რიტსიმე,
 რომელი იგი მის მიერ აღზრდილ არს და განსწავლულ, და არიან
 ორნივე იგი ქრისტეანე თავით თჳსით და ნათესავითა, რამეთუ რი-
 თსიმესი ვითარცა იგი სთარებათა შეენიერებაჲ, ეგრეთავე კორციე-
 ლისა სახისაჲ უოვლით-გერძო განსმენილ არს. ამის უკუე ესე ვითა- 30
 რისა სმენაჲ იწმუნა დიოკლიტიანე და წარავლინნა მსატყარნი გა-
 მსახურად ხატსა რიტსიმესსა. და იხილა რაჲ სახე მისი, ადგეზნა

ტრთიალუბითა მისითა და სურვილისა მიერ განიგუმირა, და იუ-
 ტრთიალუბაჲ იგი მისი სიბოროტიჲ დიდ და განცხადებულად გამო-
 მახინებელ სიტოფისა. და მუის იწყო განმზადებად ქორწილისა და
 განახინა დღე იგი და ჯადაგა დღეჲ დესისსწაულისა და წარაქვლისა 230b
 5 რითსიმესსა მლიქნელნი და მიმთხრობელნი სიტუყუათა ქორწილისათა
 და ვითარმედ მსწრაფელ განმზადებულნი და განშუენებულნი მოკვდ
 ჩუენდა.

ხოლო მას ნეტარსა რამეცა სადა ესმა ესევითარი ანუ განი-
 ზრახსა წინააღმდეგობა ქაღწულებისა მისისაჲ გინა თქუა რომელსა იგი
 10 მეუღლედ ქაღწულებისა მოკვო მარხვაჲ ცერცუთა, ხოლო ცხო-
 რებაჲ და ღამე უოველ საყურელისა მის ლოცვისა თანა შეერთებაჲ
 და არცაღა დღისი სადმროთაღსა დიდების-მეტუეელებისა-გან დაცადე-
 ბაჲ. ამისთჳსტა ჩუეულებისა-ებო იტუოდა და თქუა: „არა გეცრუო შენ,
 სიძეო ჩემო ქრისტე. არა გარცხზო შენ, საყურელო ჩემო ქაღწუ-
 15 ლებაო. არა განგცე შენ, დედაო მისო, მარხვაო და კრძალულებისა
 წესიერებაო.“ ამას და ესევითარსა იტუოდა და ვითარცა მოლოდ
 ამით სახითა შემძლეებელმან ცხოვრებად არა განაზრახსა მეგობართა,
 არცა მოყურეთა, არცა მშობელთა, არცა სხუთა რამთმე ესევითა-
 რითა შეიზღუდა, არამედ მუის სიფლტოლაჲ განიზრახსა. და თანამო-
 20 ქმედ კეთილისა ეზოვნეს მას სხუანიცა იგი ქაღწუენნი, რომელნი თანა-
 ზიარ მისსა იუენეს ცხოვრებითა და საონოებითა და || დადაცათუ დი- 231a
 დისა მის-გან მარხვისა მოუძღურებულ იუენეს, გარნა არავე დაიცო-
 ნეს. არამედ იცვალებოდეს ვითარცა სირნი და მიიფლტოდეს კერძო-
 თა სომხითისათა. და მათ თანაუვიდოდა მცნებაჲ იგი სამეუფოაჲ,
 25 რომელი იტუეს, ვითარმედ რაჲსმს გდებნიდენ თქუენ ამიერ ქაღ- მთ 10;
 ქათ, მიიფლტოდეთ სხუად. 23

ესრეთ უკუე გუელს-მოდგინებით წარმოვიდეს მიერ და მოწინეს
 ქაღაქსა არარატიისასა და იუენეს სადგურად მათდა საწნებელნი ქაღა-
 ქისანი. ხოლო ვინაჲთგან უოვლით-კერძო უდონო იუენეს საჭირთა,
 30 საკმართა-გან, ერთმან ვინმე მათგანმან დადჳ ცხოვრებაჲ თჳსი იძუ-
 ლებით საქმისა მიმართ. ყულთა თჳსთაღსა, რამეთუ ესწავა მას კვლ-
 ვნებაჲ მატუელის მსთველობისაჲ დაშურებოდა მით და მიერ მოიერეწ-

და საზრდელსა და განუყოფდა მისთანათა მათ ქაღწულთა.

ხოლო დიოკლიტიანე, ვითარცა პირველ ვთქუთ, ბოროტად ადევნო ტრთვიალებითა და ვერ თავს-იდებდა მოთმინებად ღვთაფასა მას წმიდათასა. და ვინაჲთგან უოველივე ქვაჲ აღძრა მათ ზედა სიტყვას მის-ებრ, რომელი ითქუმის იგავად, ეუწუა, ვითარმედ სოფლად 5

231b სომხითისა წარსრულ არს რიფსიმე. და ვითარ იგი აქუნდა სწრაფაჲ, მუის მიუწერა თრდატს მეფესა სომეხთასა და პირველად უოფლისა არა მტირედ განაძვან იგი ქრისტეანეთა-თვს და კუალად შესძინა, ვითარმედ „ტრთვიალი იგი ჩემი რიფსიმე მათვე შესცთუნეს სიტყუთა გრძნებისაჲთა და განაყენეს მორჩილებისა-გან ჩემისა და არა უტევეს, 10

რათამცა ერწმუნა მეუღლებაჲ ჩემი, არამედ აღურჩევიეს მას, რათა წარიფლტოდის უცნობად და უხატობებსა და საცთურსა მათსა შედგომიდ. იყოს, რამეთუ ადვილად შესცთუნებულ არს დედაკაცი და სუბუქ-ცნობითა. აწ უკუე შენ უოფლითა მოსწრაფებითა გამოიძიე იგი ადგილთა შინა სომხითისათა და მოსწრაფელ წარმოაფლისე იგი ჩემდა. 15

ხოლო უკუეთუ გენებოს, რათა შენ მიიუფანო იგი მეუღლედ, არა უნაკლულევანეს მიჩნს ჩემასასა, არამედ ეგრეთცა მიხარ[ი]ს“.

ესე ესე ვითარი რაჲ წიგნი მიიწია თრდატისსა, მუის იწყო ძიებად ქაღწულთა მათ და გამოეძიებდა მოსწრაფედ, ვიდრემდის ეუწუა, ვითარმედ საწინებელთა მათ შინა დამალულ არიან. და შეეშინა ნუსადა 20

232a წინადაწარ ეუწუოს მათ ძიებაჲ იგი || და მიერცა წარიფლტოდინ და უცნურად განეშორენ. ამისთვისცა მიაფლინს კაცნი დაცვად მათდა. და ისწავა რაჲ მხილველთა-გან რიფსიმესთა, ვითარმედ დიდად აღმატებულ არს შუენიერებაჲ მისი და ბრწეინვალებაჲ პირისა მისისაჲ ფრიად უზემთ[ა]ეს არს სხუათა დედათასა, აღეგზნა ტრთვიალებითა 25

მისითა. და მუის წარსცნა მისსა შესამოსლები და სამკაული სადედოფლოჲ და ბრძანა, რათა შით შემოსონ რიფსიმე და სამეუფოდ აღიუფანონ. და სხუანი იგი მისთანანი დაჰკრძაფენეს საშერობილესა შინა.

ხოლო ნეტარი რიფსიმე, ვითარცა აღვებუელი ქრისტეს სურვილითა და ფრიად განკურნებული მისსა მიმართ, რომელი იგი მხოლოდ უწყოდა სიძედ, განძლიერდებოდა სწავლითა და მოძღურებითა გაიანგისითა, რომლისა მიერ სინხოდთაგანვე აღზრდილ იყო და მიწე-

ვნულ ვიდრე მის ჭსასკისა[დ]მდე და შეურაცხ-ჭყოჟდა საძუელისა მის
 ტრფიასისა ღიქნათა და სიტყუათ[ა] მოვლინებულთა მისისა და განკრ-
 ძალულად მდგომარე იყო ღოცვად მისათანათა მათ თანა. ხოლო ვი- 232b
 5 დრელა ივინი | ილოცვიდეს, მუის იქმნა ქუხილა სასტიკი და კმაჲ ის-
 მოლა ზეცით ქუხილისა მის თანა, რომელი ეტყოდა: „მკნე იუვენით
 და ნუ გეშინის, რამეთუ თქუენ თანა ვარ და დამიმარხენით მე თავნი
 თქუენნი შეუხებულად მტერისა მზაკუვარებათა-გან, რათა შეხვდეთ
 ჩემ თანა საქარწინესა მას ჩემსა და მიიღოთ სასუფეველი იგი თქუენ-თა
 განმზადებული“. ამას კმაჲ იგი იტყოდა და ქუხილი იგი კმა სცემ-
 10 და საშინელად და შორად განეფინებოდა საზარელი იგი სიმაღლე
 მისი და მრავალნი ზარტეხილ იქმნეს სმენითა მისითა და ქუეყანად
 დაცვადეს და უსიტყუელ იქმნებოდეს და სიმრავლე იგი აღმკვდრე-
 ბული ცხენთა-გან კარდამოცვადეს და ცხენნი იგი ზედამიფვიდოდეს
 მათ და დასარგუნვიდეს და მოსწყუედდეს. და ესრეთ განკვრევილ
 15 იქმნეს მუნ მდგომნი იგი და ქმნად რამსამე უღონო ივენეს.

ხოლო მივლინებულნი იგი თრდატის მიერ მიუვანებად რი-
 ფსიმესსა აღივსეს მოშიშებითა სულისაჲთა და ქუედღონებულნი მი-
 იქტეს შეთვისა და აუწყეს მას უფელი იგი, რამცა || იქმნა, და ვი- 233a
 20 თარმედ არა შეიწყნარნა რიფსიმე მივლინებულნი იგი, არცა უფლად
 თავს-იღვა მისლვაჲ მათ თანა. ხოლო მას ესე რამ ესმა, ბოროტად
 განიფიცხნა და უფლად არა გულის-ხმა ეო საკვრველებაჲ იგი თხრო-
 ბისაჲ მის, და ვინამცა გულის-ხმა ეო სულმან დამთრვალმან ტრფი-
 ლებითა, არცა სირცხვლით შეიკდიმა ქალწულისა მის-გან, არამედ
 25 ჭრქუა, ვითარმედ „თქუენ უნებლით მოიუვანეთ იგი“, ვინამცა მუის
 დაესხნეს რიფსიმეს ზედა და სხუაჲ სხვით კარემოდგომილ ივენეს
 მისდა და მი[ი]ზიდვიდეს მას, რათა მძლავრებით წარადგინონ იგი
 წინაშე შეთვისა. ხოლო იგი დადაცათუ ესრეთ დატევილ იქმნა და
 ესევითარსა ბოროტსა მოეცვა, გარნა ეკრეთცა სიმკნით მდგომარე
 იყო და სახელით უკმობდა სიძესა მას სასურველსა, ვითარმედ „იკნენ
 30 მახჯლისა-გან სული ჩემი და კელთა-გან ძაღლთაჲსა მხოლოდ-შობი-
 ლებაჲ ჩემი“.

და შეუვანებულ რამ იქმნა შინაგან საწოლსა შეთვისასა, აღიხილ-

ნს ქრისტეს მიმართ თუაღითა და სცნობეღითა და მოაკსენებდა მას
 233b იუგანებდა სკვრეღელით-ურთ დანთქმით მისით და უსკვრეღელსით გან-
 რინებით და კუაღად დანიელიისა და სსმთა ურმთასა მოაკსენებდა
 ვითარ იგი ცეცხლსა სტკებნიდეს, ვითარცა ველსა აღსავსესა ცუარითა 5
 თა. შერმე კუაღად სოსანაღსსა წარმითყოდა ციღას-მწამებელთა-გან
 კსნასა და მსგავსადვე მისსა ითხოვდა შქწვენსა მისთავე მსგავსთა
 საქმეთა ზედა და განსცდელთა მოწვეზულთა.

და ვითარცა იგი ამას ესევეთარსა იტყოდა, მუის აღივსო თრდატ
 ეშმაკთა მიერ უძღებებისა გულის-თქუმითა და შეკდა იგი სწოლსა 10
 მას შინა და უგუნურად იზახებდა და ტრფიალებისა ცეცხლითა გა-
 ნიღყოდა და რითსიმეს გარეურობოდა და ჭლიქნიდა და უოველსავე
 სახეს მანქანებისსა კელ-ჭყოფდა. სოლო იგი კარემიექცოდა შემ-
 თხუეგასა მისსა და შეხებისა-ოჯს განთიფცხნებოდა და თავსა მოიდრეკ-
 და და უძღებთა მათ ბაკეთა-გან ამბორის უოფასა არა თავს-იდებდა, 15
 რომელი იგი კუაღად და ქალწულებით განსწავლულ იყო და მორ-
 ცხუედ და სიწმიდით დაიფარვიდა ზირსა თჯსა და სუფთქუმთა განა-
 234a მრავლებდა სიბორცოტისა-თჯს საქმისა მის || და სიძესა თჯსა ქრი-
 სტესა მოეწოდა და ტრფიალებითა მისითა უმეტეს აღეგზნებოდა. და
 რასადა მრავალსა ვიტყოდი, რამეთუ მცირედ უამ სძლეს ესოდენ 20
 ძლიერსა მას და ზეშთა ექმნა ფრიად განლაღებულსა მას და წმი-
 დად დაუმარხა ქრისტესა სიკეთე იგი კორცთაღ აზნაურებასავე თანხ
 სულისსა.

ესრეთ უკვე არარაღ არს ესოდენ უბრძალულ, ვითარ ქრისტეს
 მიმართ გულის-მოდგინებაღ და სსსოებაღ, და რომელმან იგი მხოლოდ 25
 შეიჭუროს, არა შევიდეს მისსა ძჯრი, არცა მიეხას გუემაღ სყო-
 ფელთა მისთა, ვითარცა ესე აწ ქალწულისა მიერ მუის იძლია თრ-
 დატ და გამოვიდა სწოლით და ინება, რათა განიძარცოს უზატოვო-
 ბაღ. სოლო უფროღსა ვერ თავს-იდებდა ტრფიალებსა და არცადა
 თუ ცხორებაღ ეგულვა, უკუეთუ არა ურცხვნობით აცინოს წმიდისა 30
 მის ქალწულებსა, ამისთჯცა ბრძანა საკივი დადებად ქედსა ზედა
 გაიანესა და დადგინებაღ მისი კარეშე კართა და [ა]ძულებდა მსახურ-

თა, რათა ასწავებდეს რითსიმეს, შინაგან მეოფსა, მორჩილებასა
 მეფისსა და არა წინააღმდეგად ეოგეფსა ბრძანებსა მისსა, რამეთუ
 უწიქდეს, ვითარმედ გაიანეს მიერ აღზრდილ არს რითსიმე, და არა 234b
 ურჩ ქმნას ეოგეფსა სიტყუასა მისსა, ვითარცა მოძღუერისა და სს-
 5. თნობათა მასწავლეღისსა.

ექა სიტყუესადა მეფის მის საწყალობეღისსა ვითარ არა კმა-
 იყო ძღუეულებად თჳსი რითსიმეს მიერ, არამედ გაიანეცა მეორედ
 ძრად თავისა თჳსისა მიიყვანა, რომელი იგი წარადგინეს რაჲ, სს-
 ტიკად სცემდეს მუნ მდგომნი იგი ურნი არგნოსნნი, რათა ეტყო-
 10. დის რითსიმეს სიტყუათა ლიქნისათა. ხოლო მას დადაცათუ ესრეთ
 ეღმოდა, არამედ ეოგეფსავე წინააღმდეგმისა იქმოდა, მოაკსენებდა
 რითსიმეს აღსაარებასა მას მისსა ღმრთისა მიმართ და აღთქუემასა
 ქაღწუეღებისასა და სიტყუთ გამოუსახვიდა მას ბრწეინვალებასა მას
 წმიდათასა და გუაღად წინადაუდებდა მას ქადებუღსა მას გეჭენისა
 15. ცოდვილთა-თჳს. ხოლო მუნ მდგომნი იგი გრძნობდეს სიტყუათა მის-
 თა და ქებითა სცემდეს კბილთა მისთა და აიძულებდეს, რათა ნები-
 ს-ებრ მეფისა მეტუეულებდეს. გარნა იგი, ვითარმცა განმრთელებულ
 იყო ნაკუემთა მათ-გან და არა წყლულ იყო, ეგრეთ შესძიწნებდა 235a
 სიტყუათა მათ-ებრ პირველთა. და ესე რაჲ გულის-ხმა ეყეს, მუის
 20. უბრძანა განმორებაჲ მისი მიერ ადგილით და წარუვანებაჲ მიერვე.
 ვინაჲცა მოყვანებულ იყო. ხოლო თჳთ თრდატ მასინდა სრულიად
 იძლია განცხადებულად და სრულიად გუებულ ყო თავი თჳსი სსსობი-
 ს-აგან რითსიმეს ტრფიალებისა და განმორტებულეი გარვიდა ქე-
 უანასა ზედა.

25. ხოლო ძღუევაშემოსილი იგი რითსიმე, ვითარცა განცხადებულად
 მძღე წინააღმდეგმთაჲ, განვიდოდა მიერ, ვითარცა მძღე ძღუევისა
 უღუემიანითა და ფრიად დამაშურადი ოფლთა მიერ ღუაწღისათა. და
 იყო ესმი ღამისაჲ და მირბიოდა სხუათა მათ თანა ქაღწუელთა და ახა-
 რებდა მათ სახესა ძღუევისა თჳსისასა და ძღუეულებასა მბრძოღისა თჳ-
 30. სისასა და ვითარმედ სსსტიკებით დასცა წინააღმდეგომი თჳსი და შე-
 უხებულად დაიგვა ქაღწუელებად თჳსი. ხოლო მათ ესე რაჲ ესმა, მუის
 რაჲოდენ ძაღ ეღვა წარვიღტოდეს საწნებელთა მათ-გან და მიიფლ-

235b ტოდეს მახლობლად ადგილთა ამბოღისათა და მუნ დაიმაღლეს და
 ჳმადლობდეს სიძეს მათსა ქრისტესა და გონებითა მისდა შეერთე-
 ბულ იუვენეს და მის მიერ ნუგეშინის-სცემდეს სურვილსა თჳსსა და
 ითხოვდეს მსწრაფელ მიცვალებად მისსა.

და ივინი რაჲ ესრეთ ღოცვასა განკრძალულ იუვენეს და ჳერეთ 5
 დაჲ იუო, მუის მოუკდა მათ ზედა მზარეულთ-მთავარი იგი მეფისაჲ
 მივლინებითა მტარვალთაჲთა, რომელთა ლამზრები აქუნდა კელთა
 მათთა. და შეიპურეს ნეტარი რიფსიმე და შეუკრნეს კელნი მისნი
 უკუღმართ და ეგრეთ მიიუვანეს მისსა ხოლო მან უბრძანა დაკუეთაჲ
 ენის მისისაჲ და ესე ვუეს, და ბრძანებული იგი სიტუთო მუის ადა- 10
 სრულეს და დაჳკუეთეს ენაჲ მისი. ამისსა შემდგომად ვითარცა ავა-
 ჴაკოთა განსდარცუეს შესამოსელი მისი და განსხიზნეს იგი კელით და
 ფურკით და საბელნი იგი მოახნეს შეშათა აღმართებულთა და ლამზ-
 რებითა სწუვიდეს ასოთა მისთა და კუალად ქვათა მიერ მახვლთა გა-
 ნანხეს მუცელი მისი და შინაგანი ნაწლეუთა მისთაჲ დასთხიეს ქუეყა- 15
 ნასა ზედა. და ვიდრელა ჳერეთ იუო მის თანა მცირე სამშხველი,
 აღმოჳკადნეს თუალნი მისნი და ასოეულად დაჳრეს იგი. ესრეთ უკუე

236a ღუაწლით-შემოსილმან მან აღასრულა სერობაჲ თჳსი || და ესრეთ მხია-
 რულებით დაუტეგნა კორცნი, ვითარცა აწლა გამომაგაღმან სასძლოჲთ
 ქალწულებისაჲთ, და წარმოუდგა სიძეს თჳსსა ქრისტესა და ღირს 20
 იქმნა თუალით ხილვად მისსა და მკვდრ სასძლოჲსა მისისა, განმუე-
 ნებული და შემკული ყოფლით-კერძო საწერტელთა მისთა-გან უფროჲს
 რქროჲსა და ქვისა ჰატოსისისა და მარკაელიტისა და ტუავისა შეწა-
 მულისა და სხჳსა ყოფლისაჲე სასძლოჲსა სამკაულისა.

ხოლო ქალწულნი იგი სხუანი თანაზიარნი სიფლტოლისა მისი- 25
 სანი, რომელთა გუნდი იუო რიცხუთ სამეოცდაათი, და ამათგანნი რი-
 ცხუთ ოც და ათორმეტნი ვითარცა მიიწინეს წარმანვად გუამსა მო-
 წამისსა, ივინიცა შეპურობილ იქმნეს მტარვალთა მიერ და მათცა
 მახვლითა მიიღეს აღსასრული. და უშესაძინელეს ყოფლისა საიასისა
 ჰოვეს განსაცდელი იგი, რომელსაცა მოსწრაფედ ეძიებდეს, და რაჲმს 30
 ერთისა მის გუამსა ეძიებდეს, სრულიად ცოცხლებით მიემთხვნეს მას
 და მის თანაჲე შევიდეს სასძლოსა და მასვე სიძესა ხილვად ღირს

იქმნეს. ხოლო ნაწილნი იგი მათნი მკლველთა მათ მათთა მიერ
 მკეცთა მიეუარნეს და რომელთაჲ იგი უმრავლესი ნაწილი მათ მე- 236b
 ეჭაჲ, სატანჯველთა მიერ მათის მას ნეშტსა მკეცთა სსჯმელ ჭყოფდეს
 და არა თავს-იდებდეს, რათამცა კელითა წუერიელთა ქრისტეანეთაჲ-
 5 თა საულავად მიტეულ ივენეს.

და ვითარცა მიიქცა მზარეულთ-მთავარი იგი მოწუედისა-გან
 წმიდათაჲსა და იკითხვიდა მეუთ[სა]-გან და ეტყოდა: „აჲ ესერა ბრძანე-
 ბისა თქუენისა-ებრ მოიკლას რითსიმე. აწ უკუე ვითარ ჭბრძანო სიკუდილი“
 ლი გაიანესი“. ხოლო თრდატ ვერ გულის-ხმსა ყო სიტყუაჲ იგი,
 10 რამეთუ წარეწუმიდა ცნობაჲ გულის-თქუმისა მიერ. ვიდრეჲ ვერცა
 თუ აღმოუშვინად შემძლებელ იყო და განლიგებული იტყოდა, ვი-
 თარმედ „სადა არს აწ რითსიმე და სადა ვიხილო რითსიმე, მომე-
 ცით ხილვაჲ რითსიმესი თუაღითა ჰემითა“. ესრეთ უკუე იტყოდა
 ვითარცა განსრული ცნობისა-გან და განიღჲს რაჲ სიმორვალისა მის-
 15 გან ვითარცა ძილისა-გან ღრმისა და ისწავა ყოველივე განცხადებუ-
 ლად, რადენი იგი ებრძანა. და ვითარ აღსრულებულ იყო ბრძანე-
 ბული მისი, მუის განბორცტნა და გოდებით კმობდა, ვითარმედ „რად
 არს || აძულეთ რითსიმეს ვიდრე აღსსრულა[დ]მდე, რათამცა შორხილ 237a
 ჩემდა ქმნულ იყო“. ამისსა შემდგომად უბრძანა გაიანესი, რათა გა-
 20 ნაშინ კისრით და მიერ აღმოსწუადონ ენაჲ მისი და ეგრეთვე იგი
 ცა უწყალოდ მოკლან, და შესძინებდა სიტყუად, ვითარმედ „ჯერეთ
 არცა ესე სასჯელი ღირსებით შეეტუეების მას, რამეთუ მან და მის-
 მან ბორცტმან ენამან დამაკლეს მე შეენიერებაჲ რითსიმესი და ვი-
 თარცა მან წარმიწუმიდა სიტკობებაჲ იგი სულისა ჩემისაჲ, ეგრეთვე
 25 თქუენ ბორცტად მოკალთ არაწმიდაჲ იგი“.

ესე ესეგითარნი რაჲ სიტყუანი ესმნეს მზარეულთ-მთავარსა მას,
 წარვიფანა გაიანე სხუათა თანა ქალწულთა ორთა და მიიუფანნა ად-
 გილსა მას, რომელსა ეწოდების კიდი მდინარისა ღრმისაჲ, სადა იგი
 იყო წესი ტანჯვად ძვრის-მოქმედთა, და თჳსით თავით დასძინებდა
 30 სატანჯველთა, რამეთუ ჭკონებდა, ვითარმედ ფრიადითა მით ტანჯვი-
 თა დიდთა ნიჭთა მიჭმადლებს მეიუესა. ამისთჳსცა სობორკილით გან-
 ფიცხნებოდა მათ სუელა.

ზირველად უკუე გარდაზნეს სამოსელნი მათნი და განსხივნეს
 იგინი კელით და ფერკით, დაუტღვეს კოჭთა მათთა ზედა და გან-
 237h ბენეს იგინი სახედ თხიერთა | და ვითარცა ამდღდა ტყავი შენა-
 წვევებისა-გან კორცთაჲსა, წარჭკადეს ტყავები წმიდათაჲ ეოვლად-
 საწყალობელთა მათ და უვეს საქმე ესევეთარი, რომელსა არცა თუ
 ხილვად თავს-იღებენ თუაზნი ღმრთის-მოყუარეთანი. ხოლო ნეტარ-
 ნი იგი დადაცათუ ტყავისა-გან კორცთაჲსა განშიშუდდეს, არამედ
 შეწევნისა-გან ღმრთისა არა განეშორნეს, რომლისა მიერ დაცუულნი
 სასურველსა მას მათსა ქრისტესა ეძიებდეს და მისსა მიმართ იტ-
 უოდეს: „მომიკსენენ ჩუენ კაცთ-მოყუარეო შეუფეო, რამეთუ შენ-თვს 10
 238a მღვსწედებით დღითი დღე და შევირაცხებით შენ-თვს ვითარცა ცხო-
 ვარნი ელვადნი“. ხოლო მზარეულთ-მთავარმან მან, ვითარცა იხილსა
 ესრეთ თვნიერ მწუხარებისა წარკადა ტყავისა მათისაჲ, ვითარმცა
 ვის სამოსელი აღეძარცუებოდა და ლოცვაჲ იგი მათი ღმრთისა მი-
 მართ, ბრძანა, რათა სიტყუსა-ებრ. შეუვისა დაჭკუეტენ ენანი მათნი, და 15
 ესრეთ განაზნეს ქედნი მათნი და აღმოშკრეს ძირნი ენათა მათთანი
 და აღმოჭკუეტენ სრულად. ამისსა შემდგომად აღიხუნეს ქვანი მ-
 ხჯენი, მიმსკავსებულნი დანაკათანი, და მით განაზნეს მუცელნი მათნი
 და გამოეყარნეს ნაწლეგნი მათნი || წინაშე ფერკითა მათთა და ებ-
 რეთდა მახჯითა წარჭკუეტენ თავნი მათნი. ხოლო იყო დღე იგი, 20
 რომელსა შინა იწამა წმიდაჲ რითსიმე, ოც და ექუსნი თვსა სეკტეშბე-
 რისაჲ. და მასვე დღესა მოსწედეს სიმრავლენი იგი ქალწულთანი,
 რომელნი მისრულ იუვნეს წარმარვად გუამსა მისსა. და შემდგომად
 მათსა დღითა ერთითა ნეტარმან გაიანე წარვლად სტადიონი მარტ-
 ლობისაჲ. მისთანათა მათ თანა ერთა ქალწულთა. 25

ხოლო ამისსა შემდგომად წარ-რად-კედეს ექუსნი დღენი და დაჭ-
 ნებოდა თრდატ ცეცხლითა გულის-თქემისაჲთა. განიზრახს განსდ-
 ვაჲ ნადირობად და განეშზადა რაჲ და აღმკედრდა, მუის განვიდა ქ-
 ჯაქით, ხოლო სასჯელმან არა დაიყოვნა, არამედ მუის ბრძოლა უფო
 მას სიბორკილით. და ვითარცა ეშმაკეული ბორკდა და სრულად 30
 უფლებულ იყო სენისა-გან ბორკტისა და კბილითა მოიჭამდა კორცთა
 თვსთა და შეცვალეულ იქმნა სახისა-გან კაცთაჲსა სახედ ღორისა

და რომელი არს უმეტარ არს ნაბუქოდონოსორისა მას სახისა
 შეცვალებას; მის გამო აწაფენ სხეცა თრდატისი | მისითავე შეცვა- 238b
 ლებითა შეცვალებულისაჲ, რამეთუ მისსავე უძღებებას და უწესობა-
 სს იქმოდა და მასვე სიბრძნესს. და იყო გარეშე თრდატისი დორ
 5 და განმაცხადებელ შინაგანისა მის ჯეჯურებისა და მწერისა გულის-
 თქუმათაჲს და სხვსა მის ღრებრივისა სულისა და ქცევისა თანა
 სახე ექმნა შეცვალებადცა ხატისაჲ.

და არა ხოლო თრდატს შეემთხვა სიბრძნე ესე საქმისაჲ,
 არამედ მის თანა მკედართაცა მისთა და რადენნიცა იყვნეს მთავარ-
 10 თა-გან და მოქალაქეთა თანაზიარ კადნიერებისა მისისა. იგინიცა აღ-
 სავსე იქმნნეს ეშმაკეულებითა. ხოლო სხუათა მათ ერთა აქუნდავე
 ზარი და შიში ვნებულთა მათ-გან კურნებისა წადიერებაჲ და სამა-
 რადისაჲ. ზრუნვად თავთა თვსთა[ჲ]. და წადიერ იყვნეს, რათა არა მათ-
 ცა ეგრეთვე მსგავსად შეემთხვას, და კუადად ისწრაფდეს, რათა
 15 შიშიედ ვნებულთაცა აღუსუბუქდეს და სენისა მის-გან განთავისუფლდეს.

ხოლო ვიდრედა იგი სომხითი ესევითარითა ვნებითა მწარედ
 განილეოდა, ჩუენებაჲ იხილა დამან || მეფისამან, რომელსა კუსარო- 239a
 დუხტ ეწოდებოდა სახელათ. ხოლო ჩუენებისა მის სახე ესრეთ იყო.
 რამეთუ ნათელი რამე სახითა ვაფისაჲთა შეცვალებულ იყო და რე-
 20 ცა ეტყოდა მას, ვითარმედ გრიგოლი, რომელი იგი მათ ძუელ
 ოდესმე შთაგდეს ჯურღმულსა არარატისასა, აღმოიგნონ თუ მიერ
 შეესეულად დაიკსნეს განსცდელი იგი მათი. ხოლო უკუეთუ ესე არა
 უონ, არცა განსცდელი იგი დაიკსნას, არცა იზოფოს რაჲ სხუაჲ სა-
 კურნებელი ვნებისაჲ მის. ესე რაჲ ეუწოა ჩუენებისა მის-გან კუსა-
 25 როდუხტს, რამეთუ ძუელ იყო იგი მწუნარებითა განსცდელისა-თვს
 ძმისა თვისისა, მუის უოველთა მიუთხრა ჩუენებაჲ იგი. ხოლო იგინი
 განცზბრებულად ჰგონებდეს მას, რამეთუ ვინაჲ ესვიდეს დაშთმად
 ძუელსა ერთსა ძუელთა-გან გრიგოლისთა. ამისთვსცა ეპიტხვდეს
 და ჰბასრებდეს სიტუუათა კუსაროდუხტისთა.

ხოლო ვინაჲთგან ბრძნე იგი უფროჲს აღემატებოდა და ჩუენე-
 30 ბაჲ იგი ზედამს-ზედა ხილვად არა დაეცადებოდა და დედაკაცი იგი
 დაჲ მეფისაჲ. ჭირსა შინა | იყო, ამისთვსცა აიძულა ერსა მას, რათა 239b

საქმით აღასრულონ ჩუენებაჲ იგა. ხოლო მათ წარავლინეს ჯურ-
 ღმულსა მას არარატისასა კაცი წარჩინებული სსხელით ავტაიას. და
 ვითარცა მიიწია იგი ქალაქად, ჰკითხვიდეს მას მკადრნი ქალაქისანი.
 მიზეზსა მუნ მისდგისსა და ეცინოდეს მას და უკვრდა იუ ვითარ
 ჯერეთ ცოცხალთა თანა ეპიებენ, რომელი დაღაცათუ მკუდართა თანა 5
 დაფლულ იყო, ვერგეშტა ეგო გუამი მისი ესოდენთა წელთა, არაშედ
 სრულიად მიწად შეიცვალებოდა. ხოლო სატრახლსმან მან, რამეთუ ესე
 იყო ზატეფი ავტაიაჲსი, მიუთხრა მათ ჩუენებაჲ იგი და წარდგა
 ზირსა ზედა მღვმისა მის და უკმა სსხელით გრიგოლის. ხოლო მან
 შეესუყლად კმა-უყო და ვითარცა ესმა ზასუხი სიტყვსა მისისაჲ კაცსა 10
 მას, მუის შთაუგდო საბელი და ევედრებოდა, რათა მიიღოს იგი და
 მოირტყას, რათა აღმოიფხანონ, და შესძინებდა სიტყუად, ვითარმედ
 „ღმერთსა უბრძანებოეს აღმოიფხანებაჲ შენი მაგიერ“.

240a ესრეთ უკუე აღმოიფხანებულ რაჲ იქმნა მიერ ნეტარი || გრიგო-
 ლი საბელთა მიერ, დაშავებულ იყო ყოველი გუამი მისი სიმრ- 15
 ვლისა-გან წელთაჲსა და მწვრისა-გან და უეისა. კარნა წელითა გან-
 ბანეს იგი და ბრწეინვალედ შემოსეს და ღირსებით და ზატეფსად
 წარიეფხანეს იგი ქალაქსა ვალეროშენსა, რამეთუ მუნ იყო მეფე მს-
 თი თრდატ შეცვალებული სსხედ ღირისა და აღსავსე სიბრკელით-
 თა და უბადრუკებითა. ხოლო მიეკებოდადეს წმიდასა გრიგოლის მთა- 20
 ვარნი იგი სატრახლსნი და ყოველი სიმრავლე და მათცა სსხე ღირე-
 ბისაჲ ზედა ედვა. კარნა ხოლო უსუბუქეს სენსა მეფისასა იყო სენი
 მათი, რომელნი იგი შეუვრდეს ფერკთა ნეტარისათა და მკურნალედ
 ევედრებოდადეს შეწყალებად მათდა წმიდასა მას და განკურნებად ბო-
 როტისა მის-გან ეშმაკუელებისა და სენთა სიბოროტისა. 25

ხოლო წმიდამან მან უბირატეს ყოფლისა იძინა ნაწილნი წმიდათა-
 ნი, რათა უჩუენნენ მას. და იხილნა რაჲ, შეკრიბნა ერთად, რამეთუ შეუ-
 რაცნებით სხმულ იეფნეს იგინი ცხრასა დღესა და ეგოდენსავე დამე-
 სა და არაჲ შემთხუეულ იყო მათდა სსხე ხრწნილებისაჲ და დაც-
 240b ვულ იეფნეს ყოვლად შეუხებულად | ძაღლთა-გან და მფრინველთა და 30
 მკეტთა. და ვითარცა აღიხუნეს იგინი მიერ, განძარცუნეს შესამსუელ-
 თა-გან თვსთა და ბრწეინვალედ წარკრავნნა, რამეთუ მოაროუმიდეს

მას შეეუ და მისთანანი სამოსელთა დიდფასისათა. და ეგრეთ დასხ-
ნა იგინი სწწესელთა მათ შინა სამოსლებით-ერთ მათით ადგილსა
მას, რომელი იგი სდგურ ექმნა მონაშეთა სიტყვასა მათსა და
ქაღწეულებრივთა მათი ფერკით მათთა-გან დატკებნილ იქმნა.

5 ამისსა შემდგომად იწყო დამე უფველ ლოცვით ვედრებად ღმრთი-
სა და ვითარცა განთენა, განჭვინნა ერისა მიმართ სიტყუანი სწა-
ვლისანი. ხოლო ვედრებაჲ მისი ღმრთისა მიმართ ესე იყო, რათა ზი-
რველ თრდატის ღვრებრივისა მის სახისა-გან შეცვალებისა მიენიჭოს.
მას გულის-ხმის ეფოჲა სიტყუასაჲ და გრძობაჲ ძალისა უითაჲეულისა.
10 თქუელთა [ა]სა [ა]. და მიერთიგან იწყო ნეტარმან გრიგოლი და განცხ-
დებდა ძალსა ღმრთისსა და ჩუენდა მომართ მოწყალებისსა თუ ვი-
თარ საკრველებითა აცხვანა იგი გაჩუჲე უფლისაჲე კაცთა ბუნებისა
და ცნობისა. და უგუეთუ არა ზეგარდაჲისა მადლსა ვინ მიანემოს, ვერ ||
ადვილად სარწმუნო უნდეს სიტყვასა მისი. ამისსა შემდგომად ამ- 241a

15 ხილებდა ერსა მას უწყალებისა-თჲს, რომელი აჩუენეს წმიდათა ზე-
და მოწყეთა ქრისტესთა. და ამას თანა ასწავებდა, ვითარმედ ზირ-
ველ უფლისა უკმს მათ საცთურისა-გან კერზთაჲსა განუენებაჲ და
მოქტევაჲ ღმრთისა მიმართ ჭეშმარიტისა. და ვითარმედ უგუეთუ შეი-
ცვალენ ბოროტად-მსახურებისა-გან, შეის მასჲე უამს იქმნას კურ-
20 ნებაჲ სენთა მათთაჲ.

ამას თანა კუადად უთხრობდა მათ შემოკლებულად შესაქმისა-
თჲს სოფლისა და ცხორებისა-თჲს საუკუნოჲსა. და კუადად საიდუ-
მლოთაჲცა ახლისა ადთქუმისათა და კაცთა მომართ ქმნილისა მის კაცთა-
მოუყარებისსა. კუადად შესძინა თხრობად ესეცა, ვითარმედ მღჲშესა
25 მას შინა ზეცითა გარდაჲოკდა მის ზედა ანგელოზი და მის თანა იყო
და განაძლიერებდა მას და დაიცვა ბოროტთა-გან შეუხებელად და ვითარ-
მედ არცა აწ განუენებულ არს, არამედ წინაჲე თუაღთა მისთა ეჩუენების
და თერად ბრწეინვალედ და გამოუთქუმელად განანათლებს. და დასა-
სრულად ამის ეოვლისა განუჩინა, რათა ეკლესიაჲ ადუშენონ წმიდათა
30 მათ მონაშეთა. და სხუაჲ მრავალი ასწავა მათ და მუნ | მყოფნი იგი 241b

უფველნი აუერთხნა, და რამეთუ მწუხრი იყო, განუტევა კრებული იგი.
ხოლო ხვალისაგან ამცნო უფველსა ერსა, რათა იმარხვიდენ

სამეოცთა დღეთა და თუთ თავადმან მიიუფანხნა ზირველ მის მიერ გან-
 სწავლულნი იგი და დაკლებული წესი უოველი აღესრულა და ცხო-
 რებად სათნოებისა მიუწოდა მათ და განაკურვნა სულნი მათნი შუკრად
 და მსგავსებად თჳსსა და ესეგითართა შესაკრებელთა ქმნასა უშურ-
 ვქლად მიჭმადლებდა მათ. ამას თანა კუადად საიდუმლოდ იგი ჩუე- 5
 ნებისაჲ მიუთხრა მათ, რამელი იგი მარტოებით ეხილვა. ხოლო
 წინაშე უოველთასა განაცხადა და იუო იგი არა უნაკლუფეფანეს სხუა-
 თა მათ სასწაულთა საკურველებისა-გან, არამედ საშინელ სახილველად
 და აღმავსებელ სასმენელთა სახარებითა ცხორებისაჲთა, რამეთუ იტ-
 უოდა და თქუა:

„ეგრედ ვხედვედ, რამეთუ ცანი რეცა განხუმულად საგონებელ
 იუვნეს და ბუელოდე[ს]მე ზეადუფანებულნი იგი წყალნი განუინულნი
 242a ბიმიერ და ამიერ განუოფილ || იუვნეს და ეგნეს დამტკიცებულად თი-
 თოაუელი თჳსსა კერძოსა ზედა. ხოლო სახე რამე კაციისაჲ ბრწეინ-
 ვაღეთა რათმე ელფათა განუტეგებდა და აქუნდა კელთა მისთა კუე- 15
 რი თქროდსაჲ და სტემდა ქუეფანასა და ნათელი ზეკარდამოჲ
 მტხინვარეთა შარავანდელთა განჭუენდა და კიდეთა ქუეენისათა გა-
 ნანათლებდა, და აჳა მკედრობანი ვინმე ფრთოფანნი, და თითოეუ-
 ლი იგი ნათელ იუვნეს და ზეცით კარდამოვიდოდეს, და სუეტი ცე-
 ცხლისაჲ ფერთა თქროფანთა [...] და მწითლფარე წინაშე მათსა ვიდო- 20
 და. და კუადად სხუაჲ ნათელი და ნათელსა მას აქუნდა სახე ჭუა-
 რისაჲ, ხოლო სუეტი იგი დიდ საგონებელ იუო და მალელ ზეშთა
 საზომისა და სხუანი სამნი სუეტნი უდარესნი მისსა მსგავს თჳსსა
 სღვითა საგონებელ იუვნეს. არამედ ერთი იგი სუეტი დადგა ადგილ-
 ს მას, სადა იგი აღსრულებულ იუო ნეტარი რიფსიმე სხუათა თა- 25
 242b ნა ქაღწულთა ოც და ათცამეტთა, და სხუაჲ იგი სუეტი მიიწია ადგილ-
 ს მას, სადა იგი უოფლად-ქებულმან გაიანე დაადგა გზგზნი მოწა-
 მებისაჲ სხუათა თანა ერთა ქაღწულთა. ხოლო მესამე სუეტი მიიწია
 საწნეხელთა მათ, სადა იგი ზირველ დამალულ იუვნეს წმიდანნი, სადა
 იგი დამთრამილ იუო ერთი მათგანი, რამელი იგი სხუელებისა-თჳს 30
 ვერ წარვიფტოდა მიერ, და მასვე ადგილსა შესუა სისხლი იგი წა-
 მებისაჲ უტკბილესი უოფლისა ღვინისაჲ და მხიარული ზირითა სერ-

5
10

15

20

25

30

- ვიქლად მოუკდა მას და მდებარე იყო მას შინა მსგავსად ტუგნის
 კეთილის არა ფერკითა მართაფთაჲთა დაწინებელი, არამედ კელითა
 უღმერთთაჲთა მოკლული. ხოლო ამის ყოფლისა შემდგომად მიხუ-
 ნებდა მე სახილავი იგი სიმრავლეს ცეცხლისა საკურთხეველთასა. და
 5 იყო სახე ჟუარისაჲ მისვე ნათლის-გან გამოსახული თითოეულთა
 მათ ზედა საკურთხეველთა და წყაროჲ. რამეჲ გამოდიოდა მათ-გან,
 ძნიად მისხედველი სიმრავლითა წყალთაჲ[თა], რამეთუ ესოდენ უშურ-
 ველად გამოსცემდა, ვიდრეღა დაჭურვიდა პირსა წინამდებარისა მის
 ყოფლისა ქუეყნისსა. ამას თანა || კუალად ვხედვედ არვესა თხათასა, 243a
- 10 რომელნი იგი მართხმულ იუვნეს სიშავითა თმისაჲთა. ხოლო გან-
 ვლიან რაჲ წყალი იგი, შეიცვალნინ სახედ ცხოვართა და სიშავე იგი
 თმისაჲ მიემსგავსის სპეტაკობასა თოფლისასა, რომელ სთქუმტა, ვი-
 თარმედ მრისუველისა მიერ განიშარსნეს შავისა მის-გან თმისა და მის
 წილ გარდართხნეს თეთრითა. ხოლო საგონებელ იყო რეცა თუ მო-
 15 ბენ ცხოვარნი იგი და ახალშობილთა მათ თმაჲ მდიდარ იყო და
 სიმრავლე ურიცხუ, რამეთუ განთენილ იუვნეს ადგილსა ვრცელსა
 ვიდრეღა ზემთა იქმნებოდეს ხილვისა-გან თუაფთაჲსა. და კუალად
 საგონებელ იყო შობად აწლას შობილთა მათ-გან და რომელნიმე მათ
 კრავთაგანნი შეიცვალებოდეს მეღად და შეშქამდეს ცხოვართა მათ და
 20 ბორცოსა უყოფდეს და განშქრელ ექმნებოდეს, ხოლო რომელთაჲმე
 მათგანთა მოეცნეს ფრთენი და ესოდენ აღორძინდეს ვიდრეღა თანა-
 მფრინვალე იქმნეს ერთა მათ თანა ნათლისაჲთა და შეესწორებოდეს
 მათ, ხოლო სხუანი იგი მკელთა მიერ განიჭრებოდეს. ამისსა შემ-
 დგომად შეის გარდამოკდა ზეცით მკელთა მათ ზედა წჷმად ცეცხლი- 243b
- 25 საჲ და განახნეღა მათ, განშქრიდა და შესწუვიდა და არა განეკებო-
 და მათგანი არცა ერთი. კუალად ამას ყოველსა თანა იხილვებოდეს
 სხუანი სუეტნი ღრუბელთა-გან აღმართებულნი და თავებითა და სივრ-
 ცითა მსგავსნი პირველთანი, და საკრველ იყო სახე და ხილვაჲ მათი.
 „ამათ და ესევითართა ხილვათა მიერ განკრთომილ ვიუფ მე გო-
 30 ნებითა და უფროჲსად შწუხარე, რამეთუ უცნაურ საგონებელ იყო
 ჩემდა ჩუენებაჲ იგი, არამედ დასაბამითგან ჩემ თანა შეოფმან და
 რომელმან იგი მიჩუენა მე ჩუენებაჲ ესე, ანგელთაზმან უფლისა ყოფ-

ლისა მზერობელისაჲს, მწუნარებაჲცა იგი განმიქარვა და სჯარვეულ-
ბაჲ იგი სიტკობებად შეცვალა და რასა საცნაურ ჭეოფდა ძაღვი იგი
ჩუენებისაჲ, უფველთ განმიმარტა სიტყუთა ესევითარითა.

„ვითარმედ ცათა იგი განხუმაჲ და ორჯდ განუოფაჲ იგი შეეინ-
ბულისაჲ მის მოასწავებს წყალობათა ღმრთისა კაცთ-მოუწყარებისათა
ზირველ დაკშუელს და შემტვიცებულს და აწ განღებულსა თხსთა შე-
ქმნულთაჲთჲს. ხოლო ზესკნელს ცათა მეოფნი იგი წყალნი საცნაურ

244a

ჭეოფენ, ვითარმედ არა არს უენებაჲ მათი, რომელთა ენე||ბის ზე-
ცად აღსლვამ არცაჲინ მაცელიობელ. რამეთუ წმიდათა მოწამეთა გუნდ-
მან და სხუათა მათ თანა მოღუაწეთამან ესრეთ განავრცეს გზამ ზე-
ცად აღსლვისაჲ და უძრამელად სჯალ ეგეს, განახლეს და წინამავალ
იქმნეს. ხოლო რომელსა იგი კუერთნი ოქრომსა კელთა აქუნდა და
სცემდა ქუეუნანსა, იგი გამოასინებს საღმრთოსა განგებულებასა, რა-
მლისა მიერ კერზთა საცთური განიკადეს და მის წილ ჭეშმარიტებაჲ
შემოიფანოს. ხოლო ნათელი იგი, რომელი კიდეთა ქუეუნისთა მის-
წუთებოდა, სახე არს იგი ქადაგებისა მის სახარებისა[ჲ]სა განფენისაჲ
და მის მიერ უფველთა ზედა ბრწუინვალებისა მიოფენისაჲ. ხოლო მოწა-
მეთა თანა მისლვამ იგი და თანამავალბამ ანგელთათაჲ სახე არს
სხუათაცა კაცთა თანა უოფისა და ქცევისა და მკვდრობისა ანგელთა-
თამსა და კორციელთა თანაზრახვისაჲ უკორცოთა მიერ. ხოლო სუე-
ტი იგი და ოქრომს-ოფრობამ მისი და სლვამ მოასწავებს ქრისტეა-
ნეთა საწმუნოებისა ღმრთივ-შუენიერებასა და სიწმიდესა, ხოლო ჯუა-
რი იგი ნათლის-სახე ექმნების წესსა მღდელობისსა, ვინამაგან მოა-

5

10

15

20

244b

ქუს მღდელსა|სახე დიდისა მის მღდელთ-მოავრისაჲ, რომელმან
ჩუენ-თჲს თავს-იდვა ჯუარითა სიკუდილი. ხოლო დიდი იგი სუეტი
ნათლისაჲ სახე არს კათალიკე ეკლესიისაჲ, რომლისა მიერ აღვი-
წიენით ნათლად დაუსრულებულად ღმრთის-მსახურებისა და ცხორები-
სა. ხოლო სამნი იგი სუეტნი უმცირესნი, რომელნი მავალად საგო-
ნებელ იფენეს ესოდენტაჲ, ეკლესიათა სახესა გამოასხვენ, რომელთა
საფუძველი დაიდგას, და აღეშენენ თითოეულსა მას ზედა ადგილსა
ქრისტეს მოწამეთა აღსასრულისსა. ხოლო კუალად უფველსა მას
ქუეუნანსა განფენილ[ნი] იგი საკურთხეველსა მოასწავებენ უოფლითა

25

30

კერძო ეგუტერთა აღშენებას. ხოლო ჟჳარის სახე იგი ზედა კერძო
 მათსა გამოსახავს, ვითარმედ ცეცხლითა სულისა წმიდისაჲთა შეიწი-
 რვის უსისხლო იგი მრგულიად-დასაწუგელი მსხუერხლი მისაკსენე-
 ბეჲად და დიდებად ჩუენ-თჳს ჟჳარცუმულისა უფლისა. ხოლო არვე
 5 იგი თხათაჲ და წყალს შინა განვლად იგი მათი და ცხორად შეცვა-
 ლებაჲ და მატულისა სისხეტაკე და განმრავლებაჲ მათი მასწავებს
 ნათლის-ღებისა მიერ განწმედსა || ცოდვილთასა და მიტევებასა ცო- 245a
 ღათასა და შეიღიერებასა და ნაყოფიერებასა სათნებათასა და აღორ-
 ძინებასა და განმრავლებას მარწმუნეთასა. ხოლო რადენნი იგი მტკ-
 10 ლად შეიცვალდეს, იგინი მასწავლებენ უკუნაღესებლას მას შეცვა-
 ლებასა ქრისტეს მტუჟართასა და განდგომილებასა ქრისტეანეთა-გან
 და თანაზიართა შობისა მათისათა. ხოლო რომელნი იმგნით
 წინააღმდეგომ მათდა, იგინი მსგავს ექმნებიან ფრთავანთა მათ და
 მსწრაფელ აღფრინდებიან ფრთითა სარწმუნოებისაჲთა ზეცად. ხოლო
 15 წჳმად იგი ცეცხლისაჲ გამოსახავს გეჭენიასა მას, რომელმან შეიწინა-
 ნეს განმდრეკელნი იგი მართლისა სარწმუნოებისანი, და მკეცთა
 მიერ განჭრილი იგი სამწესოჲ მასწავებს განბძარულთა მათ მკეცი-
 სა მიერ ბორბოტთა წვალებათაჲსა. ხოლო სუეტნი იგი ღრუბლისანი
 მასწავლებენ ქუეყნით აღსვლასა შემდგომად მკუდრეთით აღდგომისა.
 20 ხოლო სულმცირე არს და სუბუქ აღსავალი იგი და იგი არს საჯდო-
 მული ეტლი წმიდათაჲ, რაჟამს მივიდოდინ მიგებებად უფლისა, რომ-
 ლისა სახე არს სუეტის თავები იგი და მასწავებს მერმეს მას ბრ- 245b
 წყინვალებასა, რომელი იგი დამარხულ არს წმიდათა-თჳს“.

ესრეთ უკუე წარმოუთხრას ნეტარმან გრიგოლი ერსა მას ჩუე-
 25 ნებაჲ იგი და აღსნაჲცა იგი ჩუენებისაჲ, რომელი გამოუცხადა მას
 ანგელოზმან მან. და ამით სახითა შეაძრწუნნა მსმენელნი იგი და გა-
 ნაცზბრნა და უბრძანა მათ, რათა მიცვალნენ მიერ ნაწილნი მოწამეთანი.
 ხოლო მათ ზირველად ეფულისა ისწრაფეს აღშენებაჲ ეკლესიისაჲ,
 და რომელნიმე ქვასა მოჭკრებდეს და რომელნიმე შეშათა ნაძსათა
 30 დასართველად სართულისა. და კუადად სხუანი თიკასა მოქმედებდეს
 და ესრეთ ეფუელი კელი ისწრაფდა, რათა არა უნაკლუდეჟანეს რაჲთ-
 შე იყო სხუათა მიერ მოღებულსა ნივთი იგი საშენებელად მოღე-

ბული მის მიერ და რათა ამით სახითა შიდად და შიგნიერ იწოდ-
ნენ, რადგა იგი შეწირონ მოწამეთა საყოფლისა შენებასა და საქმესა-
და ამას მღევანსა თუ ვითარ რომელთა იგი შირველ უწყალოდ მოს-
წუედდეს. ამით შემდგომად ვითარცა ჭეშმარიტად ღირსთა ჰატოვი-
სათა ეგრეთ ჯეროვანად ჰატოვ-სტემდეს.

ესოდენად დიდებად მოწამეთა განმზადნა ივანი სიტკბობამან
246a გრიგოლის სიტყუათამან და ბაკეთა || მისთა-გან განფენილმან მადლ-
მან, არამედ აქაცა იგივე ღმერთი იყო აღმარდინებულ მისაგებელსა.
ქაღწუელთა მათ მისა მიმართისა მოღუაწებისსა, რომელი იგი არცა-
და ჭირთა მათ შინა და ძვრთა მღვმისთა განუენებულ იყო მონისა 10
თვისისა გრიგოლის-გან. გარნა ჯერ-არს, რათა კუადად აღვიუვანო
სიტყუად თქუმად შემდგომსა შირველთქმულისსა, რამეთუ ესრეთ ნე-
ტარმან რად გრიგოლი გამოუსახა მათ სახე შენებისად და განუ-
წესა, მუის იწუეს მამენებელთა შენებად და ხურონი იქმოდეს ჯარ-
ნაკთა ნაძვსათა შემათა-გან ფრიად შუენიერთა და შეიქმნნეს ივანი
და სრულ იქმნნეს. არამედ აქა დასუენნა ნეტარმან გრიგოლი შეფე
და მის თანა წარჩინებულნი მისნი და ჰურქუა, ვითარმედ „არა ჯერ-
არს თქუენდა კელის-შიუოთაჲ გინა უოვლადვე შესებაჲ ნაწილთა წმი-
დათასა ვადრემდის ეგნეთდა სენსა მაგას შინა და რამეთუ არდა მი-
გიდებიეს წმიდაჲ ნათლის-ღებაჲ, გარნა მე კელითა ჩემითა ვჰმსახუ- 20
რო დადებასა მათსა“.

და ვითარ იგი იწუე ნეტარმან გრიგოლი დამარხვად მათდა და
246b ქმნასა მის საქმისასა ჯეროვანად მოსწრაფე იყო. მუის თრდატ | მუელ-
ლით-ურთ თვისით და სახლეულთ და უოვლით ერთ-ურთ და მთავ-
რებით მოიდებდეს სამოსელთა დიდოვანისათა და სახუეველთა ოქრო- 25
ქსოვილთა, რომელნი იგი შემდგომ იუენეს სიმძიმიითა ოქროსსაჲთა,
და კუადად თვთა ოქროსცა ფრიადსა და დასდებდეს კართა ზედა სა-
წნებელთასა. და ესრეთ დასნნა ნეტარმან გრიგოლი სამთა სოროთა
შინა გუამნი იგი მოწამეთანი და დაჭოიენა იგიწი საწნებელთა მათ ში-
ნა და აღასრულა დღესასწაული ჯეროვანი. ხოლო გამო-რად-ვიდა 30
კართა ზედა და იხილა მუნ მდებარე იგი ნიფთი სორო და გუელს-
მოდვინებაჲ მომღებელთაჲ მათ და ბრძანა, რათა დაჭმარხონ იგი ვიდ-

რემდის სრულ იქმნეს შენებაჲ იგი ეკლესიათაჲ და განიბანსენ იგინი ხათლის-ღებითა მწინკულისა მის-გან უღმრთოებისა.

მაშინ უკუე თრღატ იწყო ვედრებად წმიდისა, რამეთუ ჯერეთ-
 ღობრებრივე სახე ზედა ედგა, რათა გამაჩინო კერძოჲ მისი სახედ
 5 კაცისა. და ესრეთ ეტყოდა და ჰქრქუა, ვითარმედ „უწყო რამეთუ არა
 დირს ვარ, რათა განვიძარცო სრულად სირცხჳლისა-გან ჰირისა ჩე-
 მისა, და რათმცა ვიხილე თავი ჩემი კუადად. ვითარ || იგი ჰირველ 247a
 ვიყავ თრღატ, გარნა კელნილა თუ ჩემნი გინა ფერკნი შემიცვალენ
 ნუგეშინის-საცემელად განსაცდელისა, რათა მეცა თანამოქმედ ვაყო
 10 საქმესა შენებისსა“. ესე რაჲ ესმა წმიდასა გრიგოლის, შეეწუაჲ იგი
 და იწყო ვედრებად ღმრთისა და მვედრებულად მისა მიაგლინა ოხაჲ
 მოწამეთა [ჲ], და მუის კელნი და ფერკნი თრღატისნი იქმნეს ვითარცა
 კაცისანი. და მოიკუნებდა იგი ქველის-მოქმედებისა მას და სამადლო-
 ბულად მისსა თანამოქმედ იყო კელითა თჳსითა თხრასა მას ადგილი-
 15 სსა, სადა იგი დაისხმოდეს ნაწილნი წმიდათანი და ძლიერად აღ-
 მოჰკუეულა და დაადრმობდა. ხალხო დედოფალი აშხანაერი, რამეთუ
 ესე იყო სახელი მეუღლისა მისისაჲ, და დაჲ მეფისაჲ კუსაროდუბტ
 ითხოვდეს ნეტარისა გრიგოლისა-გან და ვითარცა ებრძანა მის მიერ,
 განჰკრებდეს იგინი სამოსლითა მათითა მიწასა მას აღმოთხრისსა
 20 თრღატის მიერ. და ვითარცა თხრალი იგი იქმნა სდროთაჲ მათ
 ფრიად დიდ, მოჰკრებდა მეფე ქვათა დიდთა საქმად შენებისა, რა-
 მელ ვერვინ სხუაჲ შეუძლებდა ტვრთვად ეკევითარსა, და მოიხუნა
 ბჳენიცა ტაძრისანი და წყირთლნი და ზღურბლნი და ბაჲაჰვარნი 247b
 და არა თავს-იდგა უოვლად, რათამცა სხჳსა კელთა მიერ მოხუმულ
 25 იუფნეს ესენი, არამედ თჳსსა ზურგსა ადგილებით მოიხუნა. და ესრეთ
 კეთილად სრულ იქმნა შენებაჲ იგი ეკლესიათაჲ.

ამისსა შემდგომად ადანთნეს სანთელნი და მოიხუნეს სამნივე
 იგი ღანჩაკნი მოწამეთანი და თითოეული თჳსსა ადგილსა ადჳმართ-
 ნეს, და ნეტარმან გრიგოლი ადჳმართა თითოეულსა ზედა სასწაული
 30 იგი საუფლოჲსა მის ვნებისაჲ ჰატიოსანი ჯუარი ქრისტესი. ხალხო
 ეკლესიანი არა თუ სამნი ესეოდენ ადაშენეს, არამედ სხუაჲცა იგი,
 რომელი ფრიად ჰმატს ამათ სიდიდით, რომლისა თუაღით ხილვად [...],

ხალხ კათოლიკელ სახელ-სდებს, და ესე უფუელნი ეკლესიანი გარე-
 შეზღუდნეს ზღუდეთა მიერ მალაღთა, რათა არა მრავალთა მიერ ს-
 ვალ იუოს, რაჟამს მივასლებოდინ ადგილსა მას. და კართა ზედა მის-
 თა ადჰმართა მოწამემან ქრისტესმან ჰატიოსანი ჟუარი და უბრძანა,
 რათა სიმრავლე მსოფლიოჲსა ერისაჲ მუხ შეკრებოდინ და თაჟუნის- 5
 ცემით და სურვილით შეემთხუეოდინ და ღმრთისა ალაფლენდენ მს-
 248a ხუჩრებასა თაჟუნის-ცემითა მით ჟუარისაჲთა. და ამას ჰყოფდეს და
 არა ხალხ სიტყვთ ჰმსახურებდეს, არამედ სარწმუნოებით და მარხ-
 ვით, და ესრეთ კეთილთა მათ თესლთა გრიგოლისთა მრავალ წი-
 ლად აღაზრდინებდეს.

ხალხ თჳთ თაჳადი შორის შევიდის შემოკრებულსა მას ერსა
 და ღოცვანი თჳსნი უფალსა მისცნის და ღოცვაჲ გუელს-მოდგინე-
 ბით აღესრულებოდა უფუელთა მიერ, რათა კუალად თჳსისავე მი-
 მართ სახისა აღვიდეს თრდატ მეფე იგი სომეხთაჲ. ხალხ ღმერ-
 თი, რამელი იგი მოშიშთა მისთა სწულაობს, ვითარცა მამაჲ, აქაცა 15
 განამრავლა უფუაჲ წულაობისაჲ და უხინო უო გარეშემოსილი იგი
 თრდატისდა სახე ღორებრივი და შინაგან მისსა დამკვდრებული იგი
 განდევნა ბორცოტი ეშმაკი და არა ამისსა მიმართ ხალხ განჰფინა
 მოწყალებაჲ, არამედ მსახურთაცა და მთავართა და მკედართა მისთა
 დაიკსნა იგინი მძლავრებისა-გან ბორცოტა ეშმაკთაჲსა და მძდობაჲ 20
 და დაწუნარებაჲ შეჰმოსა სულთა მათთა. ამათ უფუელთა თანა სიმრ-
 ვლემაწცა სხუათა ბევრთამან ჰოგა ცხორებაჲ, რამეთუ კეთროვანნი და
 248b წყლით-მანკიერნი და დაკსნილნი და განრღუეულნი და რომელიცა უინ
 იყო ვითარცა ბორცოტითა სენითა შეშურობილთაგანი უფუელნი იგინი
 კურნნეს და სენთა-გან სიმრთელედ შეიცვალნეს და ხაგუემთა თანა 25
 კორციელთა არაუნაკლეევენეს განყარნეს ხაგუემნიცა სულისანი. და
 თრადი მიიღეს შესაძინელი და უმრავლესი საშუებელი, რათა არა ხ-
 ლო კორცთაჲ, არამედ სულთაჲცა მიიღეს კურნებაჲ.

ამიერიტგან უკუე შემოკრებოდეს წმიდისა უფულით-კერძო მო-
 მავალთა ერთა სიმრავლენი და სწავლად ღმრთის-მსახურებისა. ეველ- 30
 კრებოდეს მას და უეჭუელად და მტკიცედ მიემთხუეოდეს კურნებასა
 სენთა თჳსთასა. ხალხ მეფე თრდატ და მთავარნი და მკედარნი მის-

ნი და წოდებნი იუფეს მკადრ ქუეყანას მას სომხითისასა, რომელ-
 თა იგი ბრწინვალებაჲ ღმრთის-მცნებერებისაჲ შეეწუნარა სიღრმეს
 შინა გულისსა და მიხედვიდეს თუაღითა მით კეთილად მხედველი-
 სს სულისაღთა, არა თავს-იდგეს აღშენებულად დგომად იგი კერპთა
 5 ტაძრებისაჲ და მითუე თუაღითა ხედვად მათიცა, რომლითა ხედვი-
 დეს წმიდათა ეკლესიათა. || ამისთვისცა წარვიდეს ნეტარის გრიგო- 249a
 ლის თანა და გარემოადგეს და მოაფხვნეს ტაძარნი იგი კერპთანი და
 ბომონნი დააქცინეს, დაამტყურინეს და საფუძველნი მათნი აღმოთხარ-
 ნეს და შთაგდეს ადგილთა მათ, სადა იგი დაუნჯებულ იუფეს საფუ-
 10 სენი, და ყოველივე იგი სიმდიდრე იავარ უვეს და ყოველივე გამოი-
 ძიეს და უჩინო უვნეს საუნჯენი იგი, რათა არა დაუშთეს მათ არ-
 ცათუ მტარე ნაწილი უღმრთოებისაჲ. ამისსა შემდგომად აღაშენნეს
 ეკლესიანი ღმრთისანი და ტაძარნი მოწამეთანი და გარეშეზღუდნეს
 იგონი და სიმდიდრე იგი კერპთა ტაძრებისაჲ და სამოსლები იგი დიდ-
 15 ფასისაჲ და ყოველივე საკმარნი და ნაქონებნი მათნი ღმრთისა ეკ-
 ლესიათა შეწირნეს და პირველ უნატოვად იგი ნიუთი და ნამეტნავი
 ჯეროვან და პატოქსან საკმარ უვეს.

ესრეთ უკუე ვერღარა ზოვეს განსუენებაჲ ბოროტად დამკადრე-
 ბულთა მათ ეშმაკთა ბომონთა მათ შინა, რამეთუ ვერ თავს-იდგეს
 20 მძლავრებაჲ იგი შეზობელთაჲ, არამედ დევნულებითა სასტიკითა გა-
 ნიკადებოდეს და შეძრწუნებულნი და ყოველად-წარგანუდიდნი ძაღლისა 249b
 გან ღმრთისა უბრძოლველისა დაღადებით აღიარებდეს მისსა ძლიერე-
 ბასა და თვისსა უნდაებასა. და არა ხოლო სომხითი ესრეთ უყოდა
 ღმრთის-მცნებერებითა და აღემატებოდა, არამედ სხუათაცა მომზღვრე-
 25 თა თვისთა წარმართთა კელსა აღუპერობდა და მსგავსებად და შურად
 თვისსა მოიზიდვიდა, და ესრეთ დიდ აუენეს ნაწილნი ღმრთის-მსახუ-
 რებისანი და საზღვარნი. ხოლო მუეე თორღატ წინაშე ყოვლისა ერი-
 სს განაქიქებდა თვისსა მას პირველ ცთომილებასა და უწყალოებასა,
 რომელი ახუენა ნეტარის გრიგოლის მიმართ, და კუადად მოწუეე-
 30 დასა მას შინა წმიდათა მოწამეთა და ღირსთა ქაღწულთასა და თვისსა
 მას ბოროტსა ტრფიადებასა და სასჯელსა მას ღმრთისსა, რომელი
 მოიწია მის ზედა, და კუადად სიმდიდრესა მას მადლთა და ნიჭთასა,

რომელი უკუნადასვენელ მოიწია მის ზედა ვედრებითა და მეოხებითა გრიგოლი საკვრველისადათა.

ამათ ესევითართა სიტუუათა მეფე იგი თითოეულად წარმოიტ-
 ედა და სახე ექმნებოდა და საბაძველ სათნოებისა მრავალთა და შუ-
 250a რად თვისს აღსძრვიდა მათ. რამეთუ ესევეითარი არს კელმწიფებაჲ 5
 და მარადის მოსწრაფე არს საბრძანებელთა თვისთა, რათა თანახატ და
 მსგავს თვისს ფუნეს იგინი ყოველსა შინა და მისდა მიმართვე აღს-
 ძრავნ მათ სიყუარულად და მასვე ტრფიალებად, რომელსა ზედა სა-
 ცნობელნი მისნი იხარებდეს. ესრეთ უეფე იუნეს იგინი და ესრეთ
 წერთუელად აღორძნდებოდა სათნობაჲ მათი, ვითარ იგი იგავი ძუელ- 10
 თაჲ მეტუელებს, ვინაჲცა განაზრახეს ნეტარისა გრიგოლისი, რათა
 განახინონ წინამძღურად და მთავრად ეკლესიისა მათისა, რათა რომე-
 ლი იგი ეპოვა მათ განმგებელ და მასწავლელ ცნობებისა, იგივე ექ-
 მნას მათ მმართველ და საჭეთ-მშურობელ, და ესრეთ მიაწინეს იგინი
 ნავთ-სადგურსა ღმრთისსა. მან ნეტარმან უწყოდა სიმაღლე იგი საუ- 15
 დრისაჲ და სიმძიმე ზრუნვათაჲ და რამეთუ ჯერეთ ჩხვლთა იყო მტე-
 ნარე იგი ნერვი საწმუნოებისაჲ და ფრიადი უკმა მადლუაწებით
 შრომაჲ და უშურველად რწუვაჲ, ამისთვისცა სტანოდა წინამძღურო-
 250b ბისა-თჳს ეკლესიისა და გარემოაქცევდა მას, ვიდრემდის ეჩუენა ან-
 გელთნი უფლისაჲ მეფესაცა და თჳთ წმიდასა მას და ამცნო ერთსა 20
 მას მტკიცედ ზერობაჲ განზრახვისაჲ, ხოლო მეორესა არწმუნა მიღუ-
 ბაჲ მდღელთ-მოდღურებისაჲ. და ესრეთ მეფემან ვინაჲთჳნი იხილა
 წმიდისა მის რწმუნებდა, რომელი იგი პირველ არა ირწმუნებდა, გა-
 მთარჩინა მთავართა თვისთა-გან კაცნი რიცხვთ ათექუსმეტნი და თა-
 ნაწარაყვანნა ნეტარსა გრიგოლის და წარავლინნა კესარიად კაბადუ- 25
 კიისა, რათა ლეონტის მიერ, რომელი იგი იყო მამინ მთავარეპის-
 კოპოსი კესარიისაჲ, კელთ-დასხმულ ექმნეს ნეტარი გრიგოლი ზა-
 ტივითა ეპისკოპოსობისადათა, და მიწერა მისსა ებისტოლეთ, რომელსა
 წერილ იყო ესრეთ:

„ბნელსა მოვეცვივით ჩუენ უკუნსა და სიმრავლესა თანა ცო- 30
 ღვათასა უღმრთოებისადა ბნელითა დანთქმულ ვიუვენით და მის მიერ
 ვერ შეუძლებდით მიხედვად ჭეშმარიტებასა, ვერცა ცნობად ზოგადსა

მას უბრუნებდა და მბადებელსა; არამედ მან სხუადცა მზე აღმომბრ-
 წინვა ჩუენ ქუეყანასა ზედა, დიდი გრიგოლი, და ქალწულნი || 251a
 მასწინსა წმიდანი, რათა მათ მიერ მიმიძღუეს ჩუენ ცნობად სი-
 ტობებსა და კაცთ-მოყუარებასა მისსა. ხოლო ჩუენ ვ: ჩემდა, რამეთუ
 5 დიდებულადცა ესე გრიგოლი და პატრიარქანი იგი ქალწულნი უწყა-
 ლობით და შეეცებრივ ვტანჯენით და იგინი სსსტიკებით მოგსწუ-
 ღენით, ეჭა უბადრუკებასადა ჩუენსა. ხოლო ესე უბრძოლელითა მით
 ძალითა და შეწევნითა ღმრთისაჲთა განძლიერებულნი, ვიდრე აღსა-
 სრულადრე ზემთა ექმნა და სძლო მძლავრებასა ჩუენსა და განვე-
 10 ღურებულსა მას სივერაგესა. არამედ არცა ესრეთ თავს-იდგა ხილ-
 ვაჲ წარწემედლელებისა ჩუენისაჲ განუცდელმან მან უფსკრულმან
 ღმრთისა სახიერებათამან, გარნა მოძღურებითა და ღოცებითა ამის
 ნეტარისა გრიგოლისითა და მეცხებითა კეთილ მძლეთა მათ ქალ-
 წულთა მოწამეთაჲთა აღმძარცუა ჩუენ ზრქელთ იგი საბურველი და
 15 ნისლი თუალთა მათ სულისათაჲ და მიმიძღუა ჩუენ ნათლისა მიმართ
 ჭეშმარიტებისა და მისსა მიმართ ცნობისა და სარწმუნოებისა. ვი-
 სნადცა მიზეზი იგი და ესევითართა კეთილთა მომატუეუბელი ჩუენი 251b
 და წინამძღუარი უცთომელი და განმგებელი ცხარებისა ჩუენისაჲ
 ღმრთივ-განბრძნობილი ესე გრიგოლი არა ხოლო ჩუენ გამოფირჩიეთა
 20 მოძღურად და მწუემსად ნეშტთა ამათ დღეთა ჩუენთა-თჳს და წინამ-
 ძღურად სათნოებისა, არამედ საღმრთოამანცა ჩუენებამან ზეგარდამო
 განზრახვასა ჩუენსა დაჭბეჭდა და ამას მორჩილებაჲ ჩუენი უბრძანა,
 რომლისა-თჳსცა წარმოვა[ვ]ლინეთ ესე ღირსებისა თქუენისა, რათა კე-
 ღლითა და ენითა შენითა სრულ ჰყო ესე პატრივითა მღდელთ-მოძღუ-
 25 რებისაჲთა და მსწრაფელ მოავლინო ესე მწუემსად სამწესოჲსა ამის“.

ესე და ესევითარი რაჲ ებისტოლე მიიღო მთავარეპისკოპოსმან
 ლეონტი, პატრივით და სიუყარულით შეიწინარა დიდი გრიგოლი და
 მოციქულნი იგი მის თანა და მუის შეკრებულთა მათ თანა მისთანა-
 თა ეპისკოპოსთა კელნი დასხნა და პატრიარქანდ და დიდებულად წარ-
 30 მ[ო]ცხავნა იგი. ხოლო აღმო-რამ-ვიდოდა მიერ ნეტარი გრიგოლი,
 იხილნა ქალაქნი იგი გზისანი, რომელნიცა წარმართებულ იყვნეს ჯე-
 რთვანდ სარწმუნოებითა და სიმრავლითა მღდელთაჲთა, და შემწინარე-

252a ბელ სიტუეასა || მოძღუერებისასა, ასწავა მათ სიტუეად ჯეროვანი და
 თანაწარმოიყვანნა იგინი, რათა აქუნდენ თანაშემწედ ღმრთის-მსახუ-
 რებისა და მსახურად სამღვდელთა წესთა ქუეყანასა მას სომხითისა-
 სა და ქალაქებსა მათსა, და ვითარცა მიიწია საზღვართა სომხითისა-
 თა, ჰოფა იქნ ტაძარი ერთი დაშთომილი საკურხოდ შესაკრებელად 5
 ირაკლიოვს-იჯს, აღშენებული მდინარესა ზედა ევფრატსა და იყვ-
 ნეს მას შინა ბომონნი აღმართებულნი, სადა იგი შეიწირვოდეს მსხუერ-
 ზლნი ირაკლე ჯერვისა და მის თანა მკვდრთა ეშმაკთა[დ]. ამას ტა-
 ძარსა მოუკდა დარღუევად არა კელითა კაცობრივითა, არამედ ჯოჯოხითა
 ხოლო ჯერინიხა დაქტევაჲ მანქანებსა მას ეშმაკთასა მყოფსა მას შინა, 10
 და სათუძველეთ-უქთ აღმართხარა იგი და სხუაჲ აღუშენა მის წილ
 ეკლესიაჲ საუფლოჲ და დასხნა მას შინა ნაწილნი, რომელ მის თანა
 აქუნდეს, იოვანე წინამორბედ[ი]სა და ნათლის-მცემელისაჲ და მღვდელ-
 მოწამისა ათინოგენისი. და აღჰმართა საკურთხეველი და მას ზედა

252b) შეწირა მსხუერზლი იგი საუფლოჲ და ზირველად ნათელსცა | მის- 15
 თანათა მათ მთავართა და ამისსა შემდგომად დაადგრა მუნ ოც დღე
 და სრულ ევნა ნათლის-ღებითა ერთი უმრავლეს ათერთმეტისა ბევ-
 რისა და განაჩინა მუნ დღესასწაული მკვდსა ოკტომბერისა, სადა იგი
 ზირველად აღუმართა საკურთხეველი უფლისა და დაადგინნა მღვდელნი
 და ლევიტელნი და თრთოეულთა მათ სოფლებისა ეკლესიათა ხუცესნი 20
 და დიაკონნი.

ხოლო შეუესა სომეხთისა თრდატს ეუწია რამ მთახლებად
 მღვდელთ-მოსძღურისა თქსისაჲ, მოკვება მას მდინარესა ზედა ევფრა-
 ტსა სომხარულითა ერთისაჲთა, მკუდლისა თანა და დისა თქსისა და
 სურვილით შეიტკბენეს და სიხარულით მოიკითხეს ურთიერთჲს, და 25
 იგი მოციქულებრსა აჩუენებდა მოძღუერებსა. ხოლო იგინი მისწრა-
 თებით ისმუნდეს და მკურნალებად შეიწყენარებდეს აქრემულთა მოსთა,
 და ამცნო მათ წმიდამან, რათა იმარხვიდენ ოც და ათ დღე და ილო-
 ცვიდენ. და ამისსა შემდგომად იწყო თჳთ მკუთისაჲთ და დუდოთუასსა
 და დასამეფონსსა და ეკველთა მთავართა ნათელსცა მდინარესა ში- 30
 ნა ევფრატსა და განაჩინნა იგინი ძედ ნათლისა და დღისა, და კუა-

235a ლად სხუაჲ ეკლესიაჲ | აღაშენა კიდესა მდინარისსა და მას შინა აღა-

სრულა საღმრთოად საიდუმლოად და ყოველივე წესი სამღვდლოად.
 ხოლო ღმერთმან არცა აქა დასცადა ყოფად საკურველებათა თჳს-
 თა, რამეთუ ვითარცა შთაკდეს იგინი ნათლის-ღებად მდინარესა მას
 შინა, იხილვებოდა სუეტი ნათლისაჲ დადგომილი წყალთა მათ ზე.
 5 და, რომლისა ბრწყინვალებაჲ დაჭყარვიდა შარავანდელთა მზისათა, და
 თავსა მისსა ზედა აღმართებულ იყო ჯუარი და ხილვად იგი მისი
 იყო საკურველ, რამეთუ დღე ყოველ იხილვებოდა იგი წინაშე თუალ-
 თა ერასა მის ნათელდებულისათა. ხოლო სიმრავლისა მათისა რიცხვ
 იყო უცნობელად და ჭკმმარიტად ათხუთმეტი ბევრი. ესრეთ უკუე
 10 დაყო მკდი დღე სხუად ადგილსა მას ნეტარმან გრიგოლი და ნათელ-სცა
 კაცთა უზეშთაესთა რიცხვსათა, და ჯერ-არს თუ რწმუნებაჲ სმენილსა
 მრავალთა მიერ მოწათეთა წმიდისათა, იყო რიცხვ რვა დღე ნათელდებულ-
 თაჲ მათ ოთხსა ბევრ, და მერვისა დღესა წარმოვიდეს მიერ დაიწყეს შენე-
 ბად ეკლესიათა ყოველსა შინა ქუეყანასა სომხითისასა. და წმიდამან გრი-
 15 გოლი დაადგინნა მათ შინა მღვდელნი ხოლო ჭმისხურებდა საკმარსა
 ეკლესიათასა მეფეცა თრდატ არა სულმთკლებით, არცა უღებებით, 253b
 არამედ მიანიჭებდა მათ რაოდენი კმა ეყოფოდა სოფლებსა და დაბ-
 ნებსა სახელგაფსსა, რათა უხუებით და სიმდიდრით ცხოვნდებოდინს.
 ვინაჲცა ეზისკოპოსმან გრიგოლი არა ამას ხოლო ზედა კმა იყო
 20 ქველის მოქმედებაჲ თჳსი, არამედ მუსიკთა კელფნებისა და ყოველ-
 თაჲ მოძღურებთა სიმრავლისა სასწავლოჲ განჭმზადა შორის ქალაქი-
 სა და განაწესნა მათ შინა მძღუარნი და მასწავლელები და ამას ება-
 ძვა მეფეცა და ერთკერძობანცა განმზადნა ეგვეთაწინვე ვითარ
 იგი სათნო და წმიდასა მას. და განვიდეს ქადაგნი ბრძანებითა გრი-
 25 გოლისა[ჲ]თა, რათა ყოველთა-გან ქალაქთა მოიყვანებდენ მისსა შვილ-
 თა მათთა სომეხნი იგი და ასწავებდენ წერილსა და წურთასა საღმრ-
 თოთა წიგნთასა. ესრეთ უკუე არა ხოლო სომხითი კარეშეიცვა მის
 მიერ ქადაგებამან ცხოვრებისამან, არამედ სპარსეთი და ასურეთი და
 მიდნი და რომელთა იგი უნნონ უწოდანს. ამათ ყოველთაგანნი
 30 ტკბილსა მას უღელსა ქრისტესსა მოიყვანნა ერნი მრავალნი. ხოლო
 დადაცათუ ღმრთის-მეცნიერებად მოყვანებისა-თჳს ყოველთაჲსა ესრეთ
 მოსწრაფე იყო, არამედ არცა ამას ზედა უღებ იქმნებოდა, || რათამცა 254a

ჭირთა და განსაცდელთა მათათა-თჳს არა ეღმოდა და ძკრთა მათათა-
 თჳს არა თანაზრუნვიდა, არცა შეწევნად მოსწრაფე იყო და ამას ზე-
 და უნაკლულევანესმცა განაგებდა დაკსნილობით არა ესრეთ ჭყოფდა,
 ნუ იყოფინ, არამედ კორცთა ვნებასაცა განმზადებულად მკურნალ
 იქმნებოდა და სენთა სულისათა განსდევნიდა და ბრძოლასა მათსა 5
 ურთიერთას და[ა]მშჯდებდა და იყო უმოსწრაფეს თხოვისა მინიჭებაჲ
 იგი მკედრებულთა სათხოველისაჲ და იგი შერაცხილ იყო მის მიერ
 მწუქმსად კეთილად, რამეღმან არცადა სულისა თჳსსა ჭრიდა მიცემად
 ცხოვართა თჳსთა-თჳს.

ამას თანა და საზურობილენიცა მის მიერ დაცარიელდებოდეს და 10
 კელით-წერილნი თანხადებთანნი განიხეთქებოდეს და მშჯდობას დიდ-
 სს მთეცვა უოველი სომხითი და შუებით ცხოვრდებოდეს. და ეს-
 რეთ დაუბრკოლებულად და უვნებულად ვიდოდეს გზასა ღმრთის-მის-
 ხურებისასა და უოველი სათნობაჲ და მადლი მათ შორის წარემს-
 ტებოდა და მრავალნი მონაზონებისა ცხორებასა აღიჩნევდეს და თი- 15
 თოსახეთა ადგილთა მონასტრებსა აღიშენებდეს და დაუუდებოსა შვი-
 254b უყარებდეს, | ხოლო შვილთა მათთა ჰიწვევ ურწმუნო ყოფილთა აღი-
 ღებდა ნეტარი გრიგოლი და უზრუნველათა ცხორებითა და კეთი-
 ლად-სწავლულებითა აღჭურდიდა მათ. და სულიერსა მოქალაქობასა
 და მადლსა მიანიჭებდა მათ და ესოდენსა სისრულესა სათნობათასა 20
 მოიყვანნა იგინა ფრიადის... დიხს იქმნეს დიდსა მასცა საუდარსა
 მდღელთ-მოძღურებისასა. რამეთუ ერთი იგი კიდეთა ეფთრატისათა
 ეპისკოპოსად განაჩინა, რამელსა ალვინოს ეწოდებოდა. ხოლო მე-
 რე, რამელსა ერქუა ევთალიოს, სოფელსა ზედა ბასიანელთასა,
 და მესამე მათი იყო ეასოს. და ესრეთ რიცხუ იგი ათად აღესრუ- 25
 ლებოდა. და მრავალნი სხუათაცა ნათესავთა-გან განმგებულად კკლე-
 სიათა განაჩინნა და იქმნა შემდგომად არამრავლისა უამისა რიცხუ
 მათ ყოველთაჲ ოთხსა. ხოლო ალვინოს, რამელი იგი ჭმატდა
 ყოველთა ვითარცა მოღუაწებითა და სათნობითა, ეგრეთვე სიმშჯ-
 დითა და სიმდაბლითა, ინება მის-თჳს დიდმან გრიგოლი რაჟამს თჳს 30
 ადვიდოდა მთასა მადლსა სომხითისასა ჩუეულებისა-ებრ უდაბნოს და-
 უუდებად და დაუტევა იგი, რათა მის წილ ადასრულოს ყოველი, რა-

მელი ეხილვა მის-გან, და თჳთ თავადი განეშორა მიერ და წარვიდა. || 255a

ხოლო მეფე უნუგეშინისცემოდთა აღსავსე იყო მწუნარებითა განშორებისა-თჳს ნეტარისა გრიგოლისსა, რომლისა-გან არცათუ მტირედ ენება განუენებაჲ, განს ნეტარსა მას ესოდენ აქუნდა სურ-
 5 ვილი დაუუდებისაჲ ვიდრეღა სძლევედა ვედრებისა მეუფისას. და წარ-
 ვიდა ვიდრეცა ენება და მტირედთა თანა მაწათეთა თჳსთა დაეუუდა
 ნაპრალსა შინა კლდისასა და თჳსგან ჳზრახვიდა სსსურველსა მას
 და არცათუ მტირედ მოიცილიდა ჳრუნვისა-თჳს კორცთაჲსა, რამეთუ
 თჳთ საჭიროსა მასცა და ეოველთა თანა წარუვაჲდა სსსურველსა ჳურ-
 10 სს არმეოცთა დღეთა შინა ერთგვის მიიღებდა. ხოლო მეფე თრ-
 დატ ფრად განილეოდა მწუნარებისა-გან წარსდვისა-თჳს ეოველდ-
 ქებულისა გრიგოლისსა და იგლოვდა რაჲ მისსა მას განშორებისა,
 ესმა ვიეთაგანმე, ვითარმედ არიან მისნი შვილნი ორნი, რომელნი
 ესხნეს მას შჯუელიერისა-გან შეუდღისა ოდეს იგი ჳკრეთ ჳბუეკლა
 15 იყო, რომელთაგანსა პირველსა ორთანე ეწოდების, ხოლო მეორესა
 აროსტაკე. და ორნივე იგი არიან დმრთის-მსახურ. და მოყუარე სს-
 თნობისა, და ჳტიფცემულ არს ორთანე ჳტიფითა ხუცობისაჲთა, |
 სოლო აროსტაკე შემეულ მონაზონებითა და სიყრმითგან შეუდაბ- 255b
 ნობითა და სრულიად უქორწინებლობითა და მოხუცებულ ხყოფიე-
 20 რებითა სულისაჲთა, რამეთუ მხალი ხოლო არს სსზრდეჲდა მისსა
 და სიყრმითგან თანაზრდილ მისსა არს ძღჳძარებაჲ და ჲოცნაჲ ჲა-
 მე და დღე და სადმრთოთა წერილთა კითხვაჲ.

ესე რაჲ ესმა მეფესა, ჳტიფ-სცა სათნობისა მათსა, რამეთუ
 ინანდა იგი პირველსა უგუნურებასა თჳსსა და სსწაულად სრულიადი-
 25 სს განთავისუფლებისა თჳსისა არა ხოლო თჳთ წმიდასა გრიგოლის,
 არამედ შვილთაცა მისთა ეოვლითურთ ჳტიფ-სცემდა და მუის საშინი
 კაცნი წარწინებულნი კესარიად წარავლინნა ძიებად მათდა. ხოლო
 მი-რაჲ-ვიდეს იგინი, ჳოვეს ორთანე განწესებულ რიცხვსა თანა ეკ-
 30 ჲესიისა მდღელთასა, ხოლო აროსტაკე დაუუდებით და უდაბნოს
 მჯდომარე და ძლით არწმუნეს მას და მიიუვანეს იგი მეუფისა. და ინი-
 ჲა რაჲ იგი მეფემან, სინარულით შეიწუნარა და ეკედრებოდა ნე-
 ტარსა გრიგოლის ეოვლით ერთ-ერთ და სსხედ და ხატად თჳს-

სა და ყოველითურთ ნაცვალად თავისა თვისის მიანიჭოს მათ არო-
 256a სტაკე || და კელო-უდვას მას ზატვი მღდელთ-მოდურებისაჲ. ხოლო
 წმიდამან მან არა თუ ესრეთ გარეწარად ყო სქემე იგი, არამედ რა-
 უამს იხილა ყოველივე სათნოებაჲ დანერგული სულსა შინა ძის თ-
 სისსა, მეესეულად დასსნა წმიდანი კელნი თვნნი და აკურთხა იგი 5
 ეზისკობისად და მის თანა მოვლო ყოველი იგი სოფლები და უფ-
 რისად განამტკიცა მათ შორის სიტყუაჲ საწმუნოებისაჲ და თავადი
 კუასლად იქცა ავსსავე სასურველსა დაუუდებსა.

ხოლო მათ უამთა შინა კოსტანტინე ძე კოსტახსი მეფე იქმ-
 ნა ბერძენთა ზედა და ძალითა ჯუარისაჲთა და ქრისტეს კეთილად- 10
 მსახურებთა დასცნა წინააღმდეგმნი და თვთ მხალმან დაიპურა
 თვთმშურებელბაჲ ბერძენთაჲ და ესე არს მეფეთა შორის, რა-
 მელი იწოდების ჩემ მიერ ერთად მოციქულთაგანად და ქადაგად ღმრ-
 თის-მსახურებისა, რომელმან დაარღვნა შეგინებულნი იგი ტაძრნი და
 ზომონნი კერზანი და აღაშენნა წმიდანი ეკლესიანი ღმრთისა-თვს. 15
 და ქრისტეს მიმართ წმიდაჲ აღსარებაჲ და მართალი საწმუნოებაჲ
 წიგნებთა და ბრძანებთა განჭვინა ყოველსა სამეფოსა თვისსა და
 256b ესევითარი მოსწრაფებაჲ მოიგო მის-თვს, ვიდრემდის სამსქათრვა-
 მეტნი მამანი შეკრიბნა წმიდასა მას კრებასა ნიკიისსა, სადა იგი
 აღმოჭვინურეს ყოველი ღუარძლი აღმოცენებული და განწმიდეს ჭკმ- 20
 მართი იგი იფქელი მართლმადიდებლობისაჲ.

და იუვენეს ორნივე ესე ვარსკულაჲ ბრწყინვალე კოსტანტინე
 და თრდატ, კოსტანტინე კერძოთა დასავაფისათა, ხოლო თრდატ
 აღმოსავალითა, და ბრწყინვიდეს და განანათლებდეს. ხოლო თრდატ-
 ცა მკურვალე ყო საწმუნოებისა-თვს და მარხვითა და ლოცვითა 25
 არაჩაჲთ დაკლებულ უდაბნოს მოღუაწეთა მონაზონთა-გან.

ხოლო კრებასა მას ნიკიისასა იხილვნეს ურთიერთას ორნივე
 ესე მეფენი და ჯერჯერნი ზატვი და ნიჭი ახუენეს ურთიერთას და
 ღმრთისმსახურებისა-თვს ერთობაჲ გონებათა მათთაჲ განაცხადეს.
 და მთავრებისკობისიცა სომხითისაჲ აროსტაკე მაწოდებულ იქმნა 30
 კოსტანტინეს მიერ მეფისა და თანადარაცნა კრებულსა წმიდათა
 მამათასა და მიიღო წიგნი იგი საწმუნოებისაჲ ზოგადითა ნებითა

და განზრახვითა უფუელთაჲთა აღწერილი და განმტკიცებული და თჳ-
 სადვე ქალაქად უკუმოქცა და დიდად სურვიელთა-გან სამწყსათა და 257a
 განშორებისა-თჳს მისისა მწუნარეთა სიხარულით შეწყენარებულ იქმნა,
 და აღავსა სიხარულითა თჳთ მეფე იგი ღმრთის-მყოყარე თრდატ
 5 უფული სომხითი ერთობითა მით სარწმუნოებისაჲთა, რომელი იგი
 ეგრეთვე ეგო სიმრავლესა ჟამთასა და მისცემდა უფუელთა სიმრავლე-
 სა კეთილად მსახურებისასა და უფუელთა მიერ იდიდებოდა ღმერთი
 მშჳდობისაჲ ქრისტეს იესუს მხერ უფლისა ჩუენისა, რომლისა თა-
 ნა მამასა შუენის დიდებაჲ და ჰატვი და სიმტკიცე თანა სულით
 10 წმიდით-ურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ.

სქოლიები

1518 დაირთვოდეს. 1628 კვ. 2110 მარხვამ ცერცვთა] მარხვამ და ცერცვთა. 2392 გულისა-კუმა. 2327 დაცევებულ. 2413 სახესასა. 251 მსახურთა] მსახურთა მიერ. 2691 მის] შ'. 2810 აღმოშქნეს. 305 დაღაცათუმცა. 307 საჯრაპესმან. 3091 სატრაპესნი. 3423 სახე სახე (ორჯერ). 3418 სახარეპსა მას. 3491 მას მას (ორჯერ).

საკიეველი

ავტაიას 30_{2,8}
 ათინოგენი 42₁₄
 ალვანნი 7_{4,5}
 ალვინოს 44_{23,28}
 ამოდისათა ადგილნი 26₁
 ანაკ 8_{2,10,20,25}; 9_{2,7,14,21,22}
 23; 10_{17,18,23}; 19₇
 არარატის მთა 8₃₀
 „ ქალაქი 19₂₆; 21₂₈
 „ ჯურღმული 19₁₄
 20₆; 29₂₁; 30₂
 აროსტაქე 45_{16,18,29}; 46_{1,2,30}
 არტადუხტ 4_{16,27}; 5₂₀; 6₃₀
 არტავან 4₁; 5_{8,24,26}; 5_{32,6,1}
 6_{2,10,25}; 1₁
 არტაშირ 4_{15,17,22,30}; 5_{5,16,19}
 23,32; 6_{3,8,17,20,28}; 7_{8,8,11}
 8_{4,7}; 9_{3,30}; 10₁₇
 არტემიდი 12₁₀; 20₁₂
 არშაკ 3_{14,15}; 4₃
 არშაკუნთანთა მეფობა 3₁₂
 არშაკუნთანნი 3₂₁; 4₂
 ასურასტანის ქვეყანა 7₂₀
 ასურეთი 4_{15,32}; 20₉; 43₂₈
 ასურეთისაჲ ქვეყანა 7₁₈
 აშხანავრი 37₁₆

ბასიანელთა სოფელი 44₂₄
 ბერძენთა ერი 10₂₁
 „ თვთმპყრობელობა 46₁₂
 „ მეფობა 20₁₆
 „ საბრძანებელი 9₂₆
 „ ქვეყანა 9₂₇
 ბერძენნი 10_{7,32}; 11_{2,4,7,8,25}
 30,31; 12₆; 46₁₀
 გაიანე 20₂₅; 22₃₂; 24₃₂; 25_{3,7,9}
 19₂₇; 28₂₄; 32₂₇
 გრიგოლ (პართელი) 3₃; 9₂₆
 10₈; 18₂₂; 12_{12,18,25}; 14₁₅
 17_{9,10}; 30₃₁; 18₃; 19_{13,22,23,30}
 29_{30,28}; 30_{9,14}
 15₂₀; 31₁₀; 35₂₄; 36_{7,11}
 13_{16,22,28}; 37_{10,18,29}; 38₉
 39_{6,7,29}; 40_{11,25,27}; 41_{2,5}
 43_{19,27,30}; 43_{10,14,15,19,24}
 25; 44_{18,30}; 45_{3,12,25,32}
 გუთთა ნათესავი 14₁
 გუთნი 11_{4,7,11,23,25}; 12₂
 დანიელი 24₄
 დიო 10₁₂
 დიოკლიტიანე 20_{16,31}; 22₂

ვეთალიოს 44₂₄.

ვეფრატ 42_{6,23-24,31}; 44₂₂.

ვალეროშენი 30₁₈.

ვართანე, იხ. ორთანე.

ვასოს 44₂₅.

ვალარშაკ 4₁.

ზიკას 5₁₅.

თრდატ 10_{4,6,20,24,26,29}; 11₁₅,

19_{20,25,26}; 12_{8,13}; 15_{6,26}; 16

29_{17,9,16,23,4}; 18₄; 19₁₀; 20₅;

22_{7,18}; 23₁₆; 24_{9,27-28}; 25

21₁; 27₉; 28₂₇; 29_{2,4,8}; 30

19₁; 31₈; 36₂₃; 37_{3,8,12,20};

38_{14,17,32}; 39₂₇; 42₂₂; 43

16₁; 45₁₀₋₁₁; 46_{23,23,24-25}; 47₄.

იესო 47₈.

იოვანე წინამორბედი 42₁₃.

იონა 24₂.

ირაკლე || ირაკლი 20₁₂; 42_{6,8}.

კაბადუკია || კაპადუკია 10₁₉; 40

23-26.

კათოლიკე 38₁.

კარინას 5₁₅.

კესარია 40₂₇; 45₂₇.

კესარია კაბადუკიისა || კესარია

კაბადუკიისა 10₁₉; 40₂₅.

კოსტა 46₉.

კოსტანტინე 46_{9,22,23,31}.

კუსარ 7_{1,10,18}; 8_{3,18}; 9_{9,31};

10_{3,16,18,21}; 19₈.

კუსაროდუხტ 29₁₇₋₁₈; 29₂₄₋₂₅;

29₁; 37₁₇.

ლეონტი 40₂₆; 41₂₇.

ლიკინიოს 11₁₂.

მასსაგეტნი, იხ. მაშზაგეტნი.

მაშზაგეტნი (მასსაგეტნი) 3_{9,19}.

მილნი 43₂₉.

ნაბუქოდონოსორ 29₁.

ნიკიის კრება 46_{19,27}.

ორთანე (ვართანე) 45_{15,17,28}.

პართეველი (გრიგოლი) 3₃.

პართი 19₇.

პართთა ერი 5_{22,25-26}; 6_{1-2,27}.

პართთა მეფობა 3_{5,15}; 4_{2,23};

8₉.

„ მთავრობა 7₃.

„ მპყრობელობა 3₅.

პართნი 3₁₂; 5_{1,3,29}.

რასტონისათა ადგილნი 8₂₈.

რიფსიმე 20_{26,28-29,32}; 21₅;

22_{9,23,27,29}; 23_{16-17,19,25};

24₁₂; 25_{1,3,7,10,12,23,25};

26₈; 27_{8,12,12,13,18,23}; 28₂₁;

32 ₂₅ .	სპარსთა ერი 5 ₂₂ ; 6 ₂ ; 7 ₁₁ ; 8 ₆ .
შაბერძნეთის ქვეყანა 10 ₅ .	„ მეფობა 3 _{5,15} ; 7 ₉ ; 8 ₈ .
შარკინოზთა ერი 7 ₁₈₋₁₉ .	„ მთაერობა 3 ₇ ; 7 ₃ .
სომეხთა მეფობა 7 ₁₋₂ ; 10 ₈ .	„ ხელმწიფება 5 ₅ .
„ მთაერობა 3 ₇ .	სპარსნი 3 ₁₇₋₁₈ ; 5 ₂₉ ; 6 ₁₈ ;
„ სამეუფო 20 ₈ .	7 ₂₅ ; 9 _{1-2,30} ; 10 ₁₇ ; 19 ₉ .
სომეხი 18 ₂₉ .	უნნი უნნონი 43 ₂₉ .
სომეხნი 7 _{10,17} ; 8 _{3,18} ; 9 _{31,31} ;	ქალდეველნი 4 ₃ .
10 _{3,16} ; 12 ₈ ; 19 ₁₈ ; 22 ₇ ;	ქართველნი 7 ₅ .
38 ₁₄ ; 42 ₂₂ ; 43 ₂₆ .	ქრისტე 16 ₂₆ ; 21 ₁₄ ; 22 ₂₉ ; 24 ₁ ;
სომეხეთი 8 ₂₇ . იხ. სომხითი.	18 _{19,22,24} ; 26 _{2,20} ; 28 ₉ ; 31
სომხითი 10 ₁₇ ; 11 ₁₅ ; 21 ₂₄ ;	16; 34 ₃₁ ; 35 ₁₁ ; 37 ₃₀ ; 38 ₄ ;
22 _{6,15} ; 29 ₁₆ ; 39 ₂₃ ; 42 ₄₋₅ ;	43 ₃₀ ; 46 _{10,16} ; 47 ₈ .
43 ₂₇ ; 44 _{12,31} ; 46 ₃₀ ; 47 ₅ .	ქრისტეანე 20 ₂₈ .
იხ. სომეხეთი.	ქრისტეანეთა წესი 10 _{20,28-29} .
სომხითის ერი 9 ₁₁ .	ქრისტეანენი 20 ₁₄ ; 22 ₈ ; 27 ₄₋₅ ;
„ სამეუფო 12 ₁ .	34 ₂₁₋₂₂ ; 35 ₁₁ .
„ ქვეყანა 7 ₁₆ ; 12 ₃₂ ;	ქრისტეს სარწმუნოება 14 ₂₀ .
19 ₉ ; 39 ₁ ; 42 ₃₋₄ ; 43 ₁₄ .	ჰინდოთაჲ მთაერობა 3 _{7-8,18-19} .
სპარსეთი 3 ₈ ; 4 ₃₂ ; 7 ₇ ; 9 ₂₅ ;	
20 ₈ ; 43 ₂₈ .	
სპარსეთის ქვეყანა 7 _{13,19} .	

სარჩევი

წინასიტყვაობა	V—VIII
ტექსტი—„ცხოვრება და მოქალაქობა და ამის- სა შემდგომად წამება წმიდისა მღდელ- მოწამისა გრიგოლი პართეველისა“	1—47
სქოლიები	48
საძიებელი	49—51

